

1886

25 let od založení Národních listů. Dobře.

32 roky od vytištění prvních mých básní. Dobře.

1434 roky od příchodu Čechů do Čech. Dobře.

5646 let od onoho okamžiku, kdy pánbůh, stvořiv svět, podíval se na všechno ještě jednou a řekl, že je to „dobře“. — Hm! Tuze hm! Mohlo by se tak ledačos — no ale před 5646 roky! — dejme to mezi „zastaralé náhledy“.

Tedy 1886. Nakreslemež rok ten několika geniálními črty.

Dnův, povídám, bude letos 365, rozdělených na měsícův 12. Naši praotcové, dokud byli pohany, mívali ale do roka měsíců 13 — brali měsíční svou gáži tedy *třináctkrát* za rok — nový doklad, jak znamenitou pravdu pronesl Rubeš řka, že „pohané mívali nekřesťanské štěstí!“ — Pro diurnisty podotýkám, že jim na rok 1886 svatá církev předpisuje jen 35 dnův *újmy*, 39 dnů *zdrželivosti* a 22 *posty přísné*; celkem 96.

Úkazové na nebi budou ovšem také letos někteří, ale mizerní. *Slunce* například zatmí se všeho všudy dvakrát, ne však u nás. My jsme na takovou věc už příliš pokročili. My už se nebojíme. Zatmění bude vidět jenom v Tichém oceánu, v Austrálii a tamtudy někde — pro divochy je ta komedie arci ještě dost dobra! — Měsíc se ale nezatmí letos už vůbec. Nejspíš si myslí: „Čert tomu věř — plyn už mají, elektřinu už mají taky — čertví co budou mít ještě a já pak půjdu z chleba!“ Proto se už ani nezamračí a pořád jen se usmívá — prospěchář! Inu politika chlap, ten měsíc! Pravé zrcadlo ve-zdejší politiky lidské. A lidé věděli už dávno proč, když ho dávali do svých bájek politických. Jedna z nich je zvláště milá:

„*Měsíc a krejčí*. Měsíc dal si kdysi od svého krejčího naměřiti na plášť. Po osmi dnech krejčí přišel — plášť byl *příliš*

široký a musil se zmenšit. Jelikož po nových osmi dnech měsíc byl odcestoval, aniž se vědělo kam, čekal krejčí dvě neděle, a ejhle! plášť teď byl *příliš malý*. Nyní musili přikoupit tedy sukna na mnoho miliónů loket, aby plášť učinili zas dosti široký. Po dalších osmi dnech krejčí přišel zase — a šat byl už zas přespříliš volný! Teď se měsíc rozzlobil. „Co,“ zvolal, „vy neumíte ani ušít plášť, aby mi šel na tělo?“ — „Odpusťte, milostpane,“ řekl na to krejčí, „kdo sám není v jeden den jako v druhý, tomu se věru také ničím nevyhoví!“

Pěkná ta bájka míří *ovšem* na každou politiku nedůslednou, která chce něco jiného dnes a něco jiného zejtra. Na naši českou politiku nehodí se *ovšem*.

Panující planetou pro rok 1886 je *Merkur* čili „Dobropán“ („dobrý“ tolik co prohnáný, povedený). Bůh to *obchodníků a peněžníků*. Rothschild přijde tedy konečně ku cti. Pětka bude letos mít pyšné vědomí, že není k zahození. Seligovy promises budou se přijímat místo zamilovaných psaníček. A Merkur bude mít bál a jeho členové budou skákat. Když nám ale bůh dá tedy letos peněz, a nejspíš hodně mnoho peněz, važme si jich, buďme hodni, spořivi! Zvláště my Čechové musíme být náramně bdělí, co se peněz týká; nás se ne-drží skoro nikdy. Otázka: přispívá vlastenectví k zámožnosti nebo nepřispívá? Komenský ovšem kdesi praví:

*Čechové se zvolali,
peníze se jim splašily;*

ale výtečný náš Václav Stach dodal k tomu:

*Kdo však zůstal dobrým Čechem,
rovněž chodil s prázdným měchem —*

člověk tedy neví. — Merkur je dále bohem *diplomatů*; nu odpusť těm diplomatům, on bůh sám, čeho všeho ve světě už natropili, — my lidé nemůžeme. — A konečně je Merkur také bohem *zloděju*; nejspíš pro svůj rychlý běh, kterážto vlastnost prospívá pak ovšem i chráněncům jeho. Ale — při-

sloví o „velkých a malých“ je známo — do velkých zlodějů štouchat bývá nebezpečno, nechme i ty malé běžet!

Merkur má peníze, má tedy štěstí i u ženských — penězům neodolá ani žádná nebeštanka! K tomu je Merkur bílé pleti („jasně bílý“), oslňujícího lesku, je ještě hezčí než sám Jupiter — můžeme se pak divit, že i ta stará Venuše — — ach ta

Venuše! Ta se letos zase navyvádí! Že se jí to trpí! Ale tak už na světě bývá: lidé jí nemohou někdy přijít ani na jméno, nazývají ji „Venuší“ a „Krasopani“ a „jitřenkou“ a „večernicí“ a bůhví jak ještě jinak, a přece si mohou krk vykroučiti po ní! Prosím vás, je Venuše vskutku tak krásna, jak se říká? S takovými „pověstnými kráskami“ bývá to divné — člověk se na ně dlouho dívá a dlouho někdy nevidí na nich nic, a pak pojednou přece jen to jím škubne a on řekne: „Ta ženská je přece krásná!“ U „takových“ ženských je právě všechno vypočteno, a na letošek tedy je vypočteno, že 13. ledna a 28. února a 25. března bude Venuše „nejsličnější“. Ovšem krása a ctnost — ty se nesnášejí na zemi ani na nebi! Dne 19. února bude na nebi Venuše „u spojení s Merkurem“, 27. června s Uranem, 8. srpna se Saturnem, 22. října s Jupiterem, 3. prosince zase s Merkurem — škandál! A jak už to „takové dámy“ umějí — když není pán, jsou spokojeny i s trabantem, s lokajem, a Venuše bude například jen s naším měsícem u spojení letos třináctkrát — škandál — škandál!

Jaká bude toho roku jakost čili co nám přinese. — To se dozvíme, jak známo, nejspolehlivěji ze stoletého kalendáře. Jenže stoletý kalendář o nastávajícím roku ani nemuká. Totiž ten nejmladší stoletý, ty starší stoleté, například 300letý, 400letý, 700letý atd., jsou už hovornější. A dle těch starších smíme tedy pro letošek očekávat válku, velký mor, ukrutné mrazy, povodně (zvláště na Prácheňsku), krvavé deště (u Jičina), vodní smršť (u Volyně a Budějovic) atd.

To není příliš lákavé; ale myslím si, že mohou si lidé také sami trochu přispět k dobrým nebo alespoň lepším časům. Dle toho, *jak* se čeho chytanou a *kdy* se čeho chytanou. Velmi rád jsem lidem dobrou radou a rozestru zde před jejich zkoumavým zrakem tedy jakost všech dnů, co jich je do téhodne,

aby sobě pro počinek podniků svých vybrati mohli chvíli vždy co nejvýhodnější. Tedy: *Neděle* — je ovšem neděle. Když člověk nesmí žádnou práci vykonat, nesmí arci také žádnou začít. Hlavně ale nedopřádej žádné příze, nešij žádných šatů, nebo si v nich dlouho nepochodíš! Takto platí neděle všeobecně za den šťastný, a volí se proto zvláště ráda ku svatbám. Odporučuju. — *Pondělí*. Začátek téhodne, mohl by být tedy zajisté také dobře začátkem práce. Avšak — nedaří-li se něco v pondělí, nedaří se to pak už, jak známo, po celý týden; neradno tedy nazdařbůh se jen tak do něčeho spouštět. Náš prozřetelný český lid, jehož jemný cit je znám, říká pondělku „malá nedělka“ a říká také ještě, že „pondělek jest nedělin bratr“, a proto místo do práce jdou u nás ženské raději na hřbitovy a mužští do hospody a oddávají se tam „vnitřnímu“ životu. — *Úterý*, den *vterý* čili druhý. Den velice slušný a pěkný. Ovšem visí to také trochu na osobním gustu — já například o úterek pro počín něčeho nedbám. A mám-li být upřímný, neradil bych ani žádnému dítěti, aby se narodilo v úterý. Vždyť se zpívá:

*Každý „outerníček“
starosti má na pytle,
štěstí za trojníček.*

A konečně musíme podotknout i to, že popravy druhdy se odbývaly vždycky v úterý. Ale ať si dělá každý, co chce. — *Středa*, den střední, kdy týden je jaksi na váhách a jazýček neví, má-li se klonit k dobru nebo ke zlu. Za dávných dob byla středa „dies Mercurii“, den Merkurův; pro letošek tedy zase jako *neděle*. Ostatně den pověsti přímo mizerné. Středa „Popeleční“, „Škaredá“, „Mrskavá“ a bůhvíjaká ještě; lidem morousům také se říká „škaredá středa“. Ve středu byl svatý Jan Nepomucký utopen. Ve středu zradil Jidáš Krista pána. — *Čtvrtek*. V ten den už mnohému potlouklo nadobro. Den to hromů, bouří — „Peren-dan“, den Perunův, říkají mu nebozí Polabané podnes. V ten den mají rusalky a jiné čarodějnice svátek svůj a ukládají o nás chudinky mužské. — *Pátek*. O nešťastném tom dni netřeba ani mluvit. „Pátek ži-

vot útrpný.“ A kdo „má mnoho pátků na zádech“, je člověk životem už pořádně semletý. — *Sobota*. Myslím, že kdo nepracoval dřív, v sobotu nezačne. Také by toho ukrutně málo svedl. Vždyť i ten nádeník skončí v sobotu práci svou o něco dřív, aby si mohl rádně rozmyslet, co s vydělanými penězi začít s neděle. — Račiž si myslivý čtenář tedy dle řečeného den svůj vybrat!

Že je to dle všeho dosti těžké? Ale bože — ty naše české dny vypadají přec tak nevinně — den vterý, den střední, čtvrtý, pátý — copak nemáme knoflíky u vesty? Počítej, kamaráde, od kterého knoflíku chceš, jsi-li pořádným Čechem, vypadne ti věc vždycky tento! Snad bych tu měl schválně dodat ještě jednu „kalendářně“ zajímavou věc: že totiž my Čechové máme rok co rok o jedny „psí dny“ více než každý národ ve světě. My Čechové máme nejen *horké* psí dny, od 24. července až do 24. srpna, nýbrž i *studené* psí dny, hned na počátku ledna — my Čechové máme psí dny v zimě v letě. Dr. Hanuš vidí v tom „humor našeho lidu“. Ach ano — my jsme náramní humoristé — hehehe! my jsme se v Čechách už navejskali a nasmáli — —

Vinšuju šťastný a veselý nový rok!

Jan Neruda

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1886

František Uman † r. 1864	Boh. Havlasa † r. 1878
Karel Zelinka † r. 1865	Dr. Karel Sladkovský
Josef Svoboda † r. 1873	† r. 1880
Vítězslav Hálek † r. 1874	Karel Šubert † r. 1883
František Kořínek † r. 1874	Dr. Otakar Jedlička
Antonín Strauch † r. 1877	† r. 1883
Dr. Rob. Nápravník	Josef Barák † r. 1883
† r. 1877	Dr. Mir. Tyrš † r. 1884
Vincenc Vávra † r. 1877	Dr. Stan. Kodym † r. 1884
Frant. Šimeček † r. 1877	Frant. Šimáček † r. 1885
	Dr. Leop. Geitler † r. 1885

Náš hřbitůvek. Dlouhá řada hrobů, po nich cypřiše temné, zasypané sněhem minulosti, pokryté ledem smrti — myšlenka mezi ně vchází jako srna plachá.

A k tomu tíha těch posledních dnů prosincových! Každý člověk tu tíhu cítí, a skoro každý básník hleděl již vyjádřiti ji slovem trefným. Chce se nám již ven — ven z toho starého roku, jako by nám ani nezáleželo na tom, hodit kus drahého času do propasti! Náš krok zdá se nám pojednou tak pomalý, jako bychom „hlubokým popelem brodili se po kolena“. Vazivo a trámová našeho domu na nás padá — ven — ven! — Konečně nadchází den ten v roce poslední, nadchází i poslední již jeho hodina, zazní poslední, dvanáctý úhoz dunivý — a „jako by svěží větéřkové ranní *povednou* byli všechny mraky odvanuli z duše naší!“ Sklenice řinčí, my jásáme nad životem novým. Ale, slyš — do jáсотu a zpěvu a smíchu zalehl nám náhle odněkud z minulé dáli truchlivý tón, slabý, stále však

slyšný, neodpudivý — jako umíráčku znění, a v rozjasněném srdci je tu pojednou malý koutek temný a do něho choulí se duše naše — cítí, že dlí tam na svém *hřbitůvku* vlastním, že obchází hroby, do nichž jí zapadlo v životě již tak mnoho, ztratilo se provždy — —

Již se nám tedy zase nyní blíží ten konec roku! Nadejde den poslední — vidím již v duchu, jak budeme my druhové letos sedět v kruhu jakoby rodinném, abychom oslavili okamžik pro nás památný, — slyším, jak již bije hodina dvanáctá, jak finčí sklenice a vzájemné radostné pozdravy jak se nesou vzduchem. Ale hlava se níží — — ten tón — ten tón! — do duše nám náhle vlétla vzpomínka *na soudruhy mrtvé* — celý chór umíráčků chvěje se naším nitrem! — Chór umíráčků — ale tak nějak harmonický — tak unášející — jakoby věru sám hymnus života — — i vždyť to, zač naši druhové žili, žije *dál*, vždyť neumřelo, co cítili, co myslili, — *vše to žije v národě živém!*

Náš hřbitůvek. Den našich Dušiček. Dovoltež, abychom prodlili chvílenku tedy na tom hřbitůvku svým! Jen chvílenku, jen okamžik — pak zase půjdeme po cestě bohem nám vykázané dále, až sklesneme také my sami do té velké šachty české. Jiní nastoupí pak na místo naše — jednotlivci hynem, národ potrvá! —

Mír s vámi, bratři! Neneseme vám věnců, ty vám po náhrobkách rozvěsil národ sám. Neneseme květů, ty samy se tlačí z drnu vašich rovů, klíčí a rostou z úrodných činů vašich. Neneseme světel — co by vám byla ta kmitavá světla naše, vaše jména září světlem již vlastním! Neseme vám jen to stýskavé srdce svoje.

Myšlenka dříve plachá již se osvěžuje. Jasně vynořila se z trudných vzpomínek, jakoby duha stojící na kalných mračnech. Ani se nám více nepodobá, že jsou tu hroby kolem, — před mysl naši předstupují živé tváře, hybné postavy. Vidíme své druhy, jak by žili. Vidíme je, jak sedávali při práci až do únavy. Hledíme do jejich upřímných zraků. Slyšíme odhodlaný zvuk jejich hlasů, ba i zvonění smíchu jejich. Znali jsme je tak dobře, že kdyby dnes zas vstali z hrobů, my bychom

již napřed věděli určitě, cože pronesou o události které, jakže pohlédnou na český dnešek náš. Byli jsme s některými z nich tak srostlí, že když umřeli, bylo nám, jako by byl meč odťal půli vlastního našeho života.

S některými, s mnohými — ovšem ne všichni se všemi. Vůči některému z toho kruhu osvědčilo se jednotlivým nám to slovo zlé, že „než se dvě duše najdou, je jedna z nich pochována“. Stáli jsme pak nad jeho rakví jakoby nad knihou nezcela dočtenou; ale za ní letěl hluboký povzdech náš — vždyť jsme byli dobře pozorovali, jak ten, jenž nám tu oderván, do práce své kladl vždy celou duši svou!

Čtvrt věku je dlouhá doba, čtvrtstoletý boj je dlouhý boj, ale přece jen máme v něm svých padlých až teskně mnoho. Jen se podívejte na tu řadu jmen — bylo to celé širé pole zlatých klasů, do nichž se zabrala smrti kosa těžká! Podívejte se na tu řadu! Co tu inteligence naši! Co tu české síly! Co tu našeho vzletu, naší poctivosti, naší statečnosti, našich nadějí! Velké, jasné zrcadlo nedávné naší minulosti, ale také zrcadlo, ve kterém vidíme *nynější* obraz svůj. Počítejmeť, co tu již obětí, a jak málo přece pro národ dosaženo! A měřme dle toho, co vše ještě musíme konat, mnoho-li — mnoho-li vynaložit síly pro budoucnost svou!

Nebudu zde pronášet nekrologů — beztoho by mně při tom bylo, jako bych znovu ztrácel jednoho po druhém. Ale není to ostych, že péro vyhýbá se slovům šíře líčivým, takový ostych byl by věru hluchý! Vždyť kruh těch mužů je kusem českých dějin — dějin české politiky, české literatury, českého společenského života. A kdyby některý osobní či jiný nepřítel ta slova bral v pochybnost, odpověděly by mu — samy ty dějiny.

Různý byl ovšem význam našich zesnulých, různá jejich váha. Různý jejich běh života, různá duševní průprava, různá i povaha. Různý byl již vstup jejich do našich řad. Některý přistoupil co jinoch právě teprv rozkvětlý, jiný zas co muž, jemuž slunce života klonilo se téměř již za hory. Starý vlastenec a spisovatel předbřeznový, osmačtyřicátník dějinně proslulý, učenec vyžralý a uznáný, ti zasedli co „první mezi sobě

rovnými“ za redakční stůl k nám, kteří jsme teprv ucházeti se počali u české veřejnosti o čestný název „pracovníků národních“. A není prázdná pochybnost, že v té době, kdy český žurnalistický stav se tedy teprv zakládati počal, vedle všeobecného ovšem interestu celého národu právě přistoupení mužů těch známých nemálo hned přispělo k významu i váze celého stavu.

A rovněž různý byl také zase odstup jejich, přerůzná jejich smrt. Za některým viděli jsme ji plížiti se po leta, pořád blíž a blíž; o jiném, jenž byl přestoupil do praktického života, došla nás po odmlčce dlouhé jen teskná smrti zvěst. Většina soudruhů usnula na domácí půdě, v kruhu rodinném; rek Havlasa šel si až na Kavkaz, Tyrš samotář došel si do Tyrolských Alp pro děsně dojemnou svojí smrt. Barák zemřel po útrapě nesmírně bolestné; Kořínek sklesl mžikem, jakoby podřát sekerou. Hálek nám odešel v nejkypřejší své síle, svěží, nepovadlý, jako ta slavičí píseň, která s prvním hned letem prchá; Sladkovský teprve pak, když už tělo jeho vyschlo na troud a nemělo více síly, aby jen na krok ještě dále stačilo letu orlího ducha —

Avšak tím byli si všichni stejni, že horoucně toužili po všem, co mohlo sloužit vlasti, co prospět národu, co povznést lid, co zabezpečit jeho svobodu. Že srdce jejich bylo rubín, duše křišťál a že jsi každému viděl až na té duše dno, kde hořel plamen nejčistšího nadšení.

Ovšem musil kruh mužů těch míti pak rozhodný mravní vliv na veškeré vùkolí. Přiznám se rád, že dosud jsem ovládán kouzlem jejich. Pozoruju každý krok svůj v životě, jako snad každý člověk poctivý. Ale právě proto, že jsem člověk, domáhá se mi někdy narušivost vlády nad rozumem, krev kypí a jižjiž bych učinil pak krok nerozvážný. Ale tu stačí, abych sobě přivolal tvář a pohled Sladkovského, abych se zeptal: „Co učinil by on?“, a pojednou jsem klidný a cesta je přede mnou již jasna jako v bílé poledne.

Nemůže být též ani pochyby, že produševněná slova takových mužů, ať psaná, či mluvená, musila za jich živobytí mít vliv mravní na kruhy nejširší.

A nyní?

Naše srdce buší při každé vzpomínce na ty drahé zemřelé.

Ostatní pak srdce česká?

Kladu slouchaje hlavu na prsa národa.

Jan Neruda

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1886

△ V Praze 23. ledna

Prohlašuju tímto veřejně a slavně: mezi těmi 4701 výzvy na souboj,* jež obdrželi Knoll, Knotz, Pickert (a že prý ještě jeden) od Čechů průběhem právě skončeného sněmovního jednání, *není ode mne ani jediný!*

Já se do něčeho takového nemohu spustit *nikdy!* Neboť: *za prvé* jsem já právě teď výborem plesovým a moje jméno bude se v den po tom bále skvíť veřejně v novinách;

za druhé jsem já jednatelem spolku Maxl a co takový přímo nenahraditelný;

za třetí jsem přeložil dvě novely z polštiny a je velmi snadno možno, že výborné práce ty vyjdou i tiskem;

za čtvrté není národní sbírky, abych já k ní ve své hospůdce nepřispěl, není národního funusu, abych v průvodu nešel s sebou, není zjevu v národním našem životě, abych tak či onak nepůsobil na jeho „rozvoj netušený“;

a *za páté* je přece vždycky možno, že by takový potměšilý Němec vyzvání naposled *přijal* — a co *pak*, he? Snad mne *pak* zastřelí. Snad poraní. Snad mi nadělá alespoň s policií mrzutosti. Mám já ale vydat takému nebezpečí tedy vlastence, jaký jsem já? Muže tak vynikajícího v české společnosti? Syna, jakých má národ náš „ach tak málo!“ — ? Nikdy! K tomu jsem právě vlastencem příliš rozhodným, národovcem přes-příliš žhavým — buď klidna, vlasti, spí dále, národe, — nikdy!

A konečně — copak mně Němci udělali? Že byli hrubi, když mluvili o Čěších? Až sprostí? Když ryba mlčí, nedivíš se a podotkneš: „Příroda!“ Když ženská trajdá, nedivíš se —

* 4701 — zvláštní náhoda! Zrovna tolik, mnoho-li je dle hvězdářů na našem nebi hvězd prostým okem viditelných! Máme tedy ve svém národě statečných mužů „jako hvězd na nebi“ — sláva!

Poznámka sazeče

„Příroda!“ Když je Němec hrubý a sprostý, nediv se taky — „Příroda!“ To přece víš, že Němec považuje se mezi námi ostatními národy za hotový kaviár a — kaviár, čím hrubší, tím lepší. Proto je také Němec pyšen na své hrubství, vidí v něm charakter a nenapadne ho ani, aby přes tu svou krásu přehodil nějaký šlojř. Zdvořilost je jen pro slabochy — „was grob ist, ist stark“.

Ty vidíš, chápavý čtenáři, že při všem na světě přijde jen na výklad. Tak například dr. Knotz ve sněmovně se pronesl, že „v německé mládeži vše, co je české, budí jen hnus a ošklivost“. Ty moje nebe, — jen úkaz fyziologický! Jak ti bylo, důmyslný čtenáři, tenkrát — víš? — po té tvé opici? Odpusť, ale já skutečně předpokládám, že jsi „tenkrát“, totiž *jednou* ve svém životě, navečer trochu přebíral, hezkou sobě „opičku“ chyt a z té pak do rána nejkrásnější „bolení vlasů“ měl — no, neomlouvej se, bylo to, jak jsi se tehdy s nejlepšími kamarády svými loučil, nebo jak jsi se o svatbě tak tuze těšil z přítelova štěstí, nebo jak jsi při pití politizoval a tak náramně se zlobil, bylo to zkrátka jen jednou, a to „jen tak náhodou“, „ani jsi nevěděl, jak to přišlo“, zrovna „jako by to na tebe byl hodil“! No, jak to bylo tedy „tenkrát“ pak ráno? Všechno vypadalo tak nějak šedivě, vid? Slunce svítlo tak hloupě. Nejkrásnější dívčí tvář budila v tobě jen ošklivost. Nejdůmyslnější kniha budila hnus.

A dr. Knotz nechtěl ani nic jiného říci. — On chtěl jen říci: „Prosím pro všechno, vzácní pánové, nehoršte se proto! To je jen ta naše praza — — — nectnost národní, dědicí se z praotců na pravnuky: ten německý chlast! Můžeme se někdo divit, že takový mladík pitomý nerozezná pak vznešenost od nízkosti, že hnus, jenž vlastní jeho duši plní, přenáší — —“ ano, to a podobné chtěl pan dr. Knotz jenom říci! On prý je náramný nepřítel všeho obžerství, všeho nemírného pití; když začne o tom mluvit, necítí se a křičí.

Všechny noviny jsou jednomyslny v té jeho chvále. Všechny ho popisují nejlichotivějšími výrazy. Zvláště se ale vynáší rozhodná „subjektivnost“ jeho. Z kteréžto subjektivnosti soudím, že dr. Knotz je tedy *lyrik*. Ovšem lyrik hrubšího, to jest

většího zrna. Hlas prý jako hrom — lyra tedy jako sud a místo strun sladovnické provazy na ní.

A naši parlamentární pěvci proti němu? My zase máme „tu prazu — — nectnost národní“, že slavíme pořád nějaký národní svátek. A teď byl právě zase jeden, den 20. ledna, den svatého Fabiána a Šebastiána, neboť — „na den ten počínají si u nás děti píšťalky dělat“. — „Nyní jenom hra dětská, dříve znak jarního hromu.“ Dříve hrom, dnes jenom píšťala — tak to jde u nás pořád dál, pořád hloub a hloub, pořád tišej a tišej — —

Jako lze *vskutku* „vidět trávu růst“, lze také vidět lidi — se scvrkat. Za třicet čtyřicet posledních let jsme se my Čechové zcela scvrkli bez odporu! Ta hloubka citu, ta opravdovost, ta vřelost v nadšení, jaké činívaly naše „předbřeznové vlastence“ osobami tak význačnými, ty všechny vlastnosti jako by byly naše řady již opustily. A ta železná tvrdost, ten ocel v srdci a mozku, jaký byl a jest příznakem našich „osmačtyřicátníků“ po celý život jejich, nerodí se nám vůbec více.

Bylo by na čase, aby byla charakteristika obou těch českých druhů lidských napsána, než nám vyhynou již zcela. Nejen napsána pro dějiny, pro poučení „budoucím“, ale již i nynějším. Generace nynější těch druhů více neznají. „Vlastenci předbřeznovému“ by dnešní mladý pán náš prostě se vysmál — byl by mu tak komický, ten muž s dlouhými vlasy, který tak živě gestikuluje, jen o českých knihách, o dávné slávě české mluví, a když o té mluví, pokaždé slzu z oka si stírá! A „osmačtyřicátník“ byl by mu zase tak nepochopitelně opravdový, ve svém přesvědčení tak neuprosný, ve své logice tak tvrdý — náš mladý pán šel by jen v oblouku kolem něho, s kloboukem do očí jakoby proti slunci stisknutým, se rty sevřenými, a teprv o tři hony dál by bylo pánu zase volno. Rok 1848 zoceloval všechny ty syny své pro život již celý, nechtěla byla politická činnost jejich omezena tedy jen na to „leto spásy“ nebo rozšířena i na doby pozdější a zcela pozdní.

„Osmačtyřicátníkem“ prvéjšího druhu byl také *Václav Hodek*, o jehož úmrtí dnešní ranní listy přinesly zprávu. Roku 1850 byl Hodek vojenským soudem odsouzen k smrti.

Náležel tenkrátě tedy k těm, kteří po dvě leta byli trávili svůj život již ve vězeních hradčanských a jež celá Praha znala, chodíc se za všedních dnů dívat, jak je vojenské patroly vodi procházkou po Jeleních příkopech, po Mariánských hradbách a podél Brusky, — ovšem s hrůzou se dívat a co možná nenápadně, kvůli vždy nebezpečnému podezření. A náležel k těm, o nichž pak stála v úředních novinách zpráva, že vyslechli ortel smrti „s chladností líčenou“.

Trest smrti změněn mu cestou milosti na dvacetiletý žalář. Roku 1854 byl Hodek amnestován a chopil se zaměstnání korektorského, šťasten, že v době, kdy každý se „osmačtyřicátníkům“ vyhýbal, vůbec zaměstnání našel. A tím jsou politické děje v životopise Hodkově již ukončeny, třebaže Hodek sledoval také nadál každý veřejný děj s účastí co nejživější. Bylo nám později potřebí obratných pro časopisy stylistů; Hodek *byl* obratným stylistou, ale zůstal za svým korektorským stolkem. Bylo potřebí jmen politicky pevných, určitých; Hodek jen jednou jedinkrátě dal se pohnout a propůjčil jmeno své — pokus skončil tragicky.

Snad jsou v jeho pozůstalosti některé dobré literární práce, ba soudil bych najisto, že *jsou*, alespoň lexikální; veřejnost literární nebo politická o Hodkovi více nezvěděla. Proto přece náležel Hodek k osobnostem v Praze velice známým: kdekoli se objevil v místnosti veřejné — a on si tu vyhlédal místečka vždy nejskromnější —, všude lidé chovali se k němu se zjevnou poctou. To učinilo zvláštní to, tak veskrz opravdové ovzduší, o němž jsem se již zmínil, že obestírá každou postavu z „roku spásy“.

Hodek pracoval a stár, až při práci zcela zestár, — v posledních měsících byl již velmi sešlý a šedivé kontury vyschlého jeho obličejě jako by se byly zrovna již rozplývaly ve vzduchu.

Teď přišla tedy zpráva o jeho smrti. Dovolte, abych našeho bývalého korektora umístil na „hřbitůvku Národních listů“, — on na něm zasloužil si *vlastního* rovu svého.

I

Skoro bych zde byl už zase položil omluvnou frázi: „Čtenář snad dovolí, abych byl na tomto místě jednou zas opravdovým...“ atd. Dostaliť jsme se do divné doby — člověk se za opravdovost u nás zrovna stydí, a když se mu přece někdy stane, že pronese něco jiného než holý žert, vskutku se lekne, jako by se tím byl pojednou stal směšným v očích veškeré ostatní veselé společnosti české. Náramně veselé! Asi tak veselé, jako by chtěla říci: „I vždyť je to už beztoho všechno jedno!“

Nelekejte se ale toho mého úvodu — já věru dnes nechci ani „spasit vlast“, ani snad z kořene vyvrátit nynější společnost naši a mravy její. Ba mohl bych třeba dosti lehce a hravě spustit o tom dnešním, vážném tedy předmětu svém. Blížít se právě konec masopustu, nastává ta masopustu část, kdy — všude *jinde* — bývá nejveseleji, kdy bujný rej před svým zhasnutím zavíří ještě jednou, hlučně, vysoko, divoko, kdy veselost se zmocní i ulic a náměstí a veškerého veřejného života. U nás v Praze ovšem je jinak. Zde „pouličního“ masopustu není vůbec; poslední zbytek jeho — slavení „bachusa“ v nákladnických domech a chvilkami i před nimi — vzal tuším vloni zasvé následkem policejního zákazu. Ale teď přinášejí časopisy zprávy, že nastal přísný dohled i uvnitř masopustníky navštěvovaných síní, „při muzikách“, že odvádějí se odtamtud služby, které nemají služeb, že část jich bývá poslána pak postrkem do jich domova, část jich dodána i do nemocnic atd. Konání to ovšem nepodlehá mé kritice ani dost málo. Chci věřit, že úřad má nejzávažnější důvody. Doufám také, že vše se děje s onou opatrností nutnou, která nepřipustí, aby kvůli osobám vagabundujícím stížena byla někdy i osoba nevinná. Na všechny způsob myslím jedná se tu o služby takové, kterým je služba věcí vlastně zcela mimotní,

pouhou štací, vítanou škraboškou. Také je to konečně zjev velkoměstský, jaký nalezá se asi po světě celém. Avšak pozornost humanistova přece jen musí být zjevem takovým vzbuzena: jednat se tu patrně o zlý ferment, který by mohl porušit kruhy dosti široké, důležité. Připojí-li se pak k tomu, že za posledních let vzrůstají se žaloby na pražské ženské služebnictvo vůbec, vzrůstá nám tu již otázka společenská — třebaže tedy užšího kruhu, jen pražská —, které nutno sobě zajisté povšimnouti včas.

Žaloby na služebnictvo jsou arci tak starý jak služebnictví samo, a neutuchnou asi nikdy. Nyní však, jakž praveno, vzrůstají se měrou nápadnou. Poslouchá-li člověk některé kruhy paniček, není „už ani jediná služka, která by zasluhovala mít dobrou paní“. Ovšem, poslouchá-li zase mnohé služky, „není už ani jediná panička, která by zasluhovala mít dobrou služku“. Je poslednější pravda? *Najisto* ne! Chceš-li se ohlednout, najdeš najisto dosti paniček, o nichž i „přísná“ služka pronáší jen chválu; jenže už je lidská společnost jednou taková, že chvála bývá méně hlasna a že s ní člověk služebný, z příčin společensky velmi pochopitelných, bývá velice skoupý. Vždyť s ní skoupí také panička zas vůči služce hodná, a rovněž z příčin pochopitelných: chyba každá cítí se víc než vlastnost dobrá, dobré vlastnosti jsou konečně jenom služebnickova „povinnost“, a pak — služebník „nesmí se chválou zkazit“! — Jako ale hořeji uvedený všeobecný soud služek o paničkách, není zajisté také opáčný ten všeobecný soud paniček o služkách správný. Toť by byl vlastně děsný soud o mravních vlastnostech *českého* lidu vůbec, vlastně soud nade *všemi* námi Čechy! Z pražských dcerek nejde do služby snad ani pět ze sta, *venkovské* dcerky jsou to, které přicházejí k nám, aby sobě hledaly chleba, a to by ten náš lid venkovský byl vlastností tedy tak nesympatických, ba zlých? Vždyť se všude hledají právě služky *české*, pro svou pracovitost, věrnost, dobrosrdečnost; i Němci je mají radši než služky vlastní krve svojí! A vždyť *nebývalo* tolik žalob, mnoho-li dnes! Dnes jako by svět *ten* byl pojednou zvrácen! Podívejte se na to ukrutné stěhování služebných ženštin, jaké se děje každého 1. a 15.

po Praze; ulice se jimi podvečer přímo hemží. Zeptejte se v pekařských krámech, třeba jen také u mlíkařek po ulici, kam služky chodí pro potraviny ranní; zajisté uslyšíte: „Každých čtrnáct dní jsou všechny služky zde ve vukolí zase jiny; člověk ani neví, čím jim posloužit: paní jim ničeho pořádně neřekne a já ovšem na služce nevidím, od koho je!“ Může služka při tom věčném vandru, při té nepevné, věčně kolísavé půdě pod nohama někde přilnout? Může paní na služce své, které dala snad v témž okamžiku, kdy kufr její postaven do kuchyně, už zase výpověď, nalézt za tu krátkou dobu nějaké vlastnosti dobré?

Nechci paničky podráždit výčitkami, vždyť právě na paničkách visí veškerá možnost nápravy, a má-li se něco v tom směru stát, bez *jejich* dobré vůle by to nešlo. Vždyť je věru možná, že jsem již tím podráždil mnohé, že neodsuzuju zde ihned služky všechny co vinice a hříšnice naprosté, a že již teď, ze vzdoru k pronešeným slovům, mnohá paní na své dotud „ještě obstojné“ služce vidí pojednou hříchů nových celou řadu! Ale přece nemohu zamlčet, co vidím a slyším: v jistých kruzích paniček pražských je to dnes zrovna *móda*, pravý *sport*, vyhánět jednu služku po druhé. Panička by se přímo styděla před soudruhyněmi svými, kdyby měla po několik měsíců jednu a tutéž služebnou. Snad by ji považovaly za „slabou“. Že neumí být ani „paní v domě“. Že ničemu v hospodářství nerozumí, a ráda tedy „nechá služku vládnout“. Atd. Některá paní řídí svou domácnost už po čtvrt století, ale „ještě neměla ani jednu holku, která by byla jen trochu k čemu“! Je to *vůbec možno*? A nejpodivnější je, že těch sto nebo dvě stě služek, které vystřídala, měly všechny jednu a tutéž chybu. Všechny byly líný. Nebo všechny mlsný. Nebo všechny kradly. Nebo byly hubaty, toulavy atd. Jsou paničky, které už se stydí chodit si pro služky do jedné a tétéž „kanceláře“, poněvadž držitel této slouží jim již jenom nevrle. A také které se bojí jít s „knihou“ nové služky na policii, cítíce dobře, jak příjemnými jsou již tam hosty. Ovšem, takové paničky, naštěstí pro služebné, nejdou právě do tisíců; přece je jich ale dost a dost. A stále je těch více, které přijí-

mání a propouštění služek provádějí co zábavu, co sport a módu.

Zvláště *mladé* paničky propadávají té moderní choutce velmi snadně, často i proti nejlepší vůli své. Mladá paní chce dokázat, že umí hospodařit; že ale nechce újmy v ničem učinit ani manželé, ani toaletě, ani domácnosti, zkusí hospodařit na jediném, co zbývá, na služce: malý měsíční plat, málo jíst. Výsledek: služka jde sama, obtížena třeba i obžalobou, že „si *brala sama chleba*“! Mladá paní je dále právě paní a chce také užít svého panství vzdor tomu, že zkušeností při ní ještě není, že často ani neví, cože poručit a kdy. Výsledek: služka dovoli si radit a dostane výpověď, obtížena výčitkou, že je všetečkou, dotěrna, hubata! Mladá paní potřebuje dále náramně mnoho krejzlíků, manšet, malého i velkého prádla, a služka nestačí buď na ně, na to prádlo, nebo na to ostatní. Výsledek: dostane výpověď, je lina. Mladá paní případně tedy konečně na myšlénku, že služka teprv z venkova příšlá bude asi lepší než ty, které Prahu už znají, a vezme si nato služku novačku. Ta však neumí vařit, neumí prát, ždímat, žehlit, „nikam netrefí“, „nikoho nezná“ — výsledek: paní už je v proudu a vypoví také hned zas novačku, bez ohledu, že neměla právě sama všeho toho na venkovance ani přísně žádat.

Zde tedy stojí pak venkovanka ta, snad hned po prvních čtrnácti dnech. Ničeho nevydělala a musí už zase platit za dohození služby nové, musí do té doby, než zase službu nastoupí, někde platit noclehy, platit si stravu atd. A stane-li se jí tak hned na počátku několikrát po sobě? Hokyně nebo domovnice, která skytala noclehu, již jí vypovídá, již holce došel i poslední krejcar na suchý chleba, již jde do prodeje šátek a spodnice a co vůbec je „zbytečného“ — domů se vrátit děvče snad se stydí, snad nemůže, snad také nemá ani na cestu — ale nevypisujme všechny možné průběhy a příhody, je jich známo každému ze života skutečně už dost. A tomu nezdaru ve službách i těm pozdějším příhodám podlehnouti může služka ovšem *každá*, novačka jako služka už zkušená.

Nesmím však pokračovat tímhle způsobem, aby se nezdálo, že vinu do abnormity předcházejících poměrů dávám snad jen

velitelkám. Ach ne, byla by to početilost! Zajisté je chyb na straně služek mnohem víc. Náš lid je ovšem dobrosrdečný, skromný, poslušný i pracovitý; avšak z nižší vzdělanosti, při poměru služebném a zvláště při dočasném nezdaru vyvinuje se začasté přirozeně snadno vzdorovitost, nedbalost a celá řada chyb a vad třeba ještě mnohem horších. K tomu přicházejí pak svody velkého města, příklady povah lehkomyšlných atd.

Zkrátka: chyby *jsou*. Zcela oprávněně stěžují sobě paničky na mnohé služby svoje; rovněž pravdu mívají služky při stescích na některé velitelky své. Také ale je jisto, že děvče, které jde sloužit, přeje sobě přece mít službu snesitelnou, trvalou; a paní zase, když už služku pro svou domácnost, pro svou rodinu *musí* mít, že sobě přeje služku tedy co možná dobrou. „Tak, jak to je se služkami nyní, nemůže to zůstat!“ slyšel jsem z úst paničky, o níž jsem přesvědčen, že *dobrá* služka má u ní zajisté *dobré* bydlo. Nuže — dobře! *Tedy se musí hledat pomoc*. Jsou-li poměry poněkud abnormální, musí se hledět přivést zase na normu svoji.

Jak? — Tím, že pražské paničky musí sobě své služky tedy *vychovávat*.

Těžké slovo, vím to; žádá napohled mnoho a vypadá nejspíš proto trochu až komicky. Také nejsem ani zcela kompetentní, abych radil; avšak přece bych rád promluvil zde o myšlénce jisté, kterou považuju za praktickou, ba nutnou.

Učiním tak až příště, dnes již by mně nestačilo ani místo. Víam, že — nedomluviv — vrazil jsem zatím do vosího hnízda; jakáž pomoc — snad to „znění v uších“ snesu přec až do toho tedy příštího svého článku!

II

„Pražské paničky musí sobě tedy své služky *vychovávat*.“ Řekl jsem již sám, že to slovo je těžké — věc nikoli snadná; ale také ne nemožná. Anketa pražských paniček ovšem se k tomu cíli nesvolá, porady kvůli důkladnému, všeobecně při-

jatelnému „vychovatelskému“ plánu se nebudou díť, mladé paničky nějaký „kurs o vychovávání služek“ navštěvovati nebudou. Zajisté je bohudíky dosti dám, jimž příroda sama vložila do rozumu i do srdce zcela jasný plán, jakže zacházet s osobami služebnými; a které toho plánu, toho náhledu i citu snad nemají, těm bychom alespoň měli přát, *aby* jej měly. Skládáť se celý plán vlastně jen: z dobrotivosti a spravedlnosti. Předpokládáť o služebném dotud vše dobré, dokud *vsutku* neobjevil se opak. Máti *trpělivost* s malými chybami, aby kvůli nim neusnuly, nezadupaly se vlastnosti zcela pěkné. Milovati *člověka* v té osobě služebné, alespoň trochu ho milovati, už proto, že žádá se od něho oddanost naprostá, často i obětavost, sahající až na sám život.

O těch věcech lze zde mluvití však jen aforisticky a — čím kratčejí, tím líp.

Tolik je jisto, že dobré paničky odchovávaly odjaktěživa dobré služky. Vlastní jich ušlechtilost musí přirozeně zušlechťujíc působiti na prostou mysl služebné osoby, která na svou velitelku hledí zajisté vždy co na svůj vzor, na bytost obdařenou vzděláním vyšším a pravým. Rovněž musí hospodářská obratnost panina přecházet znenáhla na služku a činit ji vždy způsobilejší ku zastání veškeré a nejrozmanitější práce. Ovšem je vždycky možno, ano i pravděpodobno, že na některou individualitu nemá ani nejlepší vzor jakéhos mravního vlivu; to ale zajisté nesmí se pak ihned pronášet co norma o služebných osobách *všech*, tak jako nesmím, potkav na ulici náhodou člověka nepoctivce, soudit, že všichni ostatní, jež potkávám, jsou nepoctivými stejně. A rovněž je ovšem vždycky možno, že ani po hospodářské stránce služka se dle vzoru svého nevydaří, že není dosti chápava vůbec, že i pracovitou „těší“ a zajímá jen některý druh práce, že je třeba nedbalá, pohodlná atd. K tomu pak může se snadno přidružiti, že některá služka není na potřebu *té které* domácnosti tělesně dosti silna, obratna, zdráva, — zkrátka, rezultat je asi ten, že ani nejšťastnější panička nemusí *ihned* připadnout na služku zcela hodnou a vhodnou, a připadne-li, že pro náhodou nastalé poměry přece jen musí občas zase střídáť a znovu hledáť nej-

vhodnější služku, služka hledá nejvhodnější místo; pohyb a střídání bude do jisté míry vždycky.

Jedná se tedy o to, aby vychování služčino nebylo při tom střídání zase *mařeno*. Aby v té době, když jde služka jaksi ze školy do školy, od paní k paní, neutrpěla na své mravní a služební hodnotě. Aby hlavně za dnů nucených prázdnin nepropadala následkům delší a absolutní zahálky, nebezpečného kamarádství, nevždy zdravého a čistého obývání, těžké třeba nouze atd. Aby služka místa zbavená měla zkrátka bezpečný útulek svůj.

Útulna pro služky — ta stává se v Praze již životní potřebou! Dřív či později *musíme* k zařízení takové útulny přikročit, jako musili už učinit ve všech městech větších a pokročilých; ve Vídni mají služky své „*dienstmädchenasyly*“, v Berlíně svůj „*mädchenhort*“, v Londýně své „*školy*“, v Praze musí obdržet také podobný ústav svůj, necht' jej pak nazýváme již jakkoli. Zpočátku se mysliło, že úkolu tomu bude napomáhat před několika lety založená *všeobecná Útulna pražská*; rozměry její jsou dotud ale tak skromné, že nestačí ani chudíně ostatní. Také už skutečně stal se na prospěch služek u nás pokus další: v jisté klášterské budově pražské (myslím že na Ječné ulici) přijímají služky bez místa se nalezající pod dohled svůj; avšak dle všeho jsou rozměry ústavu toho přec jen také velmi skromné, nedostatečné, a konfesionální ráz jeho činí asi obtíže ještě další. Tolik je jisto, že nový a pomě-
rům pražským odpovídající „*děvín*“, ta útulna pro služky, brzy skutkem státi se musí, a rovněž je jisto, že myšlénky té ujmouti se musí *dámy pražské*, přidruživše k dosavadním svým účinným ženským spolkům humánní spolek nový. Ovšem za vydatného spolupůsobení Pražanů všech, neboť každý Pražan je interesentem.

Účel útulny je jasný. Má předně tedy poskytnouti bezpečný domov služkám řádným, které i za doby nucené bezslužebnosti řádnými zůstatí chtějí. Má jim poskytnouti čistého, teplého bydla nejen pro večery a noci, nýbrž i přes den, pokud toho třeba. A má jim poskytnouti i nejnütnější stravy, za ceny *velice* mírné, popřípadě i zdarma.

Poměr služby k útulně nesmí být ale poměr pouhého hosta, nýbrž musí do jisté míry být opět poměr *služebný*. Služky samy musí si vykonati ovšem veškeré ženské práce, jichž je útulně a životu v ní potřebí. Musí obstarat čistotu v celém domě, musí obstarat kuchyň i prádlo.

Tím zároveň nastoupí útulna úkol svůj co škola — předně tedy co škola poslušnosti, pracovitosti, čistoty, dobrého mravu. Ale ráz ten školský lze s prospěchem rozšířiti i dále. Proč by nemohlo v útulně té obstarávati se například i prádlo pro obecnostvo širší, proč by nemohly se vyučovati služby tedy druhům prádla nejrozmanitějšího a nejjemnějšího, vyučovati také „umění žehliřskému“ atd. ? Výnos z té vykonané práce jejich zčásti by přispěl k vydržení útulny, zčásti by se ho dostalo pracujícím služkám, takže by ani v době bezslužebnosti nebyly zcela bez výdělků, přinejmenším ale zaplatily sobě, čeho jim poskytne útulna, a měly tedy pro přítomnost i budoucnost dobré vědomí, že zde nebyly přechovávány zdarma. Když pak by se učily prádla, mohly by se zde učit i *správkám*, jak prádla, tak šatů — učební předmět to, který není tak komický, jak se snad zdá, ano pro služby i velitelky jich má důležitost nepochybnou.

Vyučování by ale mohlo se v útulně dít i jiné. Nepopíratelnou důležitost má pro služby například přec také znalost počtů — počítání z hlavy, trochu počítání i psanými číslicemi — a pravidelný návod byl by děvčatům v útulně se nalézajícím zajisté velevítán. Tím jsme se ale dostali až k umění literárnímu a třeba tu učinit *ještě* krok. V našem národě je dnes analfabetistů — těch totiž, kteří neumějí číst a psát — poměrně třeba už jen málo; ale nalzáme je přece ještě, a sice hlavně mezi ženskými prostých tříd. Děvče v pražské službě se nalézající skrývá tuto nevědomost svou, dokud to vůbec jde; kdyby ale podána mu byla možnost, aby doplnilo, čeho za mládí školou zanedbáno nebo co během let zase z paměti vytraceno, zajisté by děvče užilo podané té příležitosti s radostí, tím větší, když vyučování by dělo se tedy ještě k tomu ve společnosti družek. V útulně by mělo celkem snad jen jednu, snad dvě vyučovací hodiny v předmětech uvedených; ale není pochyby, že by

i nastoupivší pak zase službu novou, rádo se za nedělního odpůldne, snad jednou třeba jen za 14 dní, účastnilo se vyučování toho v útulně dále a dále.

Útulna by byla střediskem všem služkám pražským. V ní by se dostalo dobré rady a patřičného návodu děvčatům poprvé do pražských služeb příšlým. V ní by služka vůbec každá došla vždy rady upřímné, podpory v nouzi a nemoci, zastání se třeba i u věcech právních. V útulně by mohla časem svým povstat i pokladna na „vzájemnou pomoc peněžní“, jakási záložna malá, atd. atd. Učinilo by se zkrátka, co právě by dle daných, dle vyvinujících se poměrů dobře šlo.

Ale něco se již učiniti musí. Nebudeme ovšem hned tak daleko, jako jsou Angličané, kteří mají i po menších městech podobné útulky pro ženy služebné, a musíme říci: Kéž bychom byli alespoň tak daleko jako Němci! Sotvaže Němci začali teď do Prahy lákat služky z německých krajů, již pomýšlejí také na zvláštní útulnu pro ně. Podobnou útulnu pro služebné Němkyně mají po leta v Petrohradě, od minulého téhodne též v Paříži, snad už také jinde mimo vlast; ve vlasti pak mají útulen po dlouhou již dobu počet značný.

Tane mi teď na mysli pro služebnictvo české národnosti důležitá také Vídeň — ale vždyť jsme nezačali ještě ani v Praze!!

△ V Praze 3. dubna

Rozepisuju: *třetího*. Aby bázlivý čtenář nemyslil pořád ještě, že je prvního, „apríle“, a nechvél se, že si z něho my novináři snad *dnes* ještě uděláme blázna. Vždyť jsme tak neučini-
nili ani toho prvního, tedy kdy jsme měli plné právo, — my, kteří ostatní 364 dny jsme beztoho vůči čtenáři napořád jen samá upřímnost, poctivost, pravdomluvnost krásná.

Ano, ano, už počítáme duben, už kalupujeme do jara, už je tomu věru celých čtrnácte dní, co byla rovnodennost, stejnost mezi dnem a nocí, světlem a tmou, — a teď už nebude rovnodennost až zase někdy na podzim, zase pak jen na jeden, jediný den — vezmi si z toho naučení, politická duše, že nelze svést rovnost a rovnoprávnost zde dole mezi námi lidmi, když jí nemohou dosáhnout ani tam nahoře na nebi! Vlastní jaro ovšem ještě nezačalo — v Praze například ještě ani nezačali předlažďovat ulice, dost těžce to nesem! —, ale ono to jaro přijde, bude tu zázračně brzy, a už teď nás to volá a vábí ven, ven do přírody.

Ach kéž bys dovedl, mládenče pražský, vyhnout se, odolat divokému, zhoubnému tomu pokušení! Když jsi ale, mládenče, tak hloupý — tak hloupý! Víš, co tam venku, v té takzvané „přírodě“ na tebe čeká? Víš, co jsou *rusálky*? — „Ženské.“ — Nu ano, to se rozumí, a sice mladé, krásné, zpívané, smavé — neohlížej se, neukruť si krk — vždyť povídám, že jsi hloupý! — Ani ji snad nepoznáš, takovou rusálku pravou! Snad vychází s tebou zároveň z městské brány a vedle ní jde takzvaná „matka“, vypadající napohled dosti vážně, a za ní jde takzvaný „otec“, vypadající mrzutě jako otec jiný, obyčejný, opravdový. Nebo zasedne ona s tebou „náhodou“ do téhož kupé, bude jít po celou cestu šunku a housku a cenit zoubky. Nebo také ji potkáš až tam někde venku, s širokým slaměným kloboukem

na hlavě, s širokou pentlí na něm. Prosím tě, jinochu, nevyšímej si jí! Odvrát hlavu, když se na tebe koukne. Dej si palce do uší, když se začne smát. Zapal si cigáro, bude-li zpívat. Dělej křížek za křížkem a modlí se otčenáš, bude-li tě lákat. Víš, jak lákají?

Jedna zkusí upoutat tě nějakou otázkou časovou. „Pojď, mládenečku, pojď sem k Vltavě — budem zkoumat pravost Libušina soudu, budem hledat ‚zlatopiesku glinu‘ —!“ — Druhá tě bude hledět zalákat do pobřežního vrbového proutí pod záminkou, že tam budete řezat a otloukat píšťalky spolu; bude si přitom hrát na vlastenku a říkat: „Já nechci Němce — já chci mládence; — mládenec je hezký — stojí za tři česky. — Hupky, hupky do polívky — a z polívky ven!“ — A třetí si zahraje na poetickou, bude trhat květiny, vít věnce, bude ti šeptat: „Púbi! Kouk se tadyhle na tu jabloň — ta květe krásně, co? Šel, vylezeme si na ni, usedneme si tamhle na tu větvičku bílou a budeme se houpat!“ — Ale ať jdeš na břeh řeky, nebo do vrbového houští, nebo na větvičku bílou, konec je vždycky stejný: zmocní se tě a ulechtá tě — ano, *ulechtá*, to je rusálek největší rozkoš — čertví co na tom ty holky mají!

Mládenečku, — nechoď, nelez, nehoupej se, nedělej vůbec nic! Ale ty si slov mých asi nepovšimneš. Ano, kdybych ti takhle mohl dát osobně příklad! Když je to ale zatrolená věc: na nás starší a nejstarší mládence rusálky už nejdou — nás se nějak bojí — husy hloupé! —

Alespoň kdyby tam na tom nebezpečném venkově bylo všude dobré pivo! Konečně snad také nějaká dobrá zákuska k dobrému pivu tomu! Ale to bude letos zase nadávek a klení! Věděl bych pomoc. *Spolek* — u nás musí být na všechno spolek. „Nechvalno nám v Němcích iskat pravdu“ — ale je to beztoho dost divné, že Němci už cosi podobného dávno mají a u nás že není dosud nic, u nás, u nichž, květe-li vůbec něco, je to dozajista život hospodský. Ve větších německých městech mají tedy po spolku, jehož úkolem je bdít — nad dobrým pivem, v městě samém i celém vycházkovém jeho rajónu. Náleží k němu i sládkové a hospodští, kteří podro-

bují se vzájemné kontrole, a náležejí k němu jiní mužové šlechtní, kteří milují dobré pivo, dobré jídlo a dobré lidi a kvůli těmto zkoumají, kde se co zkoumat dá, a podávají veřejnosti svědectví svědomité a včasné. Již nyní nalezněš po německých časopisech výroční inzerty jarní, jež oznamují starostlivou činnost spolků „der Bierverleger“ (tak se tam nazývají sládcí a hospodští), inzerty, opatřené četnými podpisy, kteréž naznačují zároveň, na koho a kde po okolí může se obecenstvo plně tedy spolehnout. Jaksi „společníkem tichým“, ale přemocným jsou pak ti výše naznačení členové ostatní, kteří *rozhodují*, smí-li se ten onen na inzerát vůbec podepsat, či má-li se pozděj jméno jeho snad zase škrtnout. Copak by u nás nebyla řada mužů podobně šlechtných, lidumilých, kteří by trochu toho piva snesli a pak ochrannou peruti svou ostínili letní vycházky naše z té milé, zlaté, někdy — tak protivné Prahy?

Ty naše vycházky z Prahy! Mnoho jich nemáme; ale přece můžeme se vždy vybrat ještě spíše do nějaké vzdálenosti od města než do jeho blíзка. Pro všední, odpolední, podvečerní vycházku není výběru téměř. A teď udeřila do veřejnosti zpráva, že *ještě* o jedno místo, o smíchovské divadlo naše, máme se stát chudší. Lze vskutku říci *udeřila*; tak silně dotkla se českého vědomí. V době, kdy Němci uvnitř slovanské Prahy staví sobě divadlo druhé, máme my přijít o jediné své stálé české divadlo předměstské, a to na předměstí tak velkém a pro nás důležitém, jakým je Smíchov! Vždyť jsme skutečně považovali divadlo to právem již za stálé. Trvalo již patnácte let; jeho podnikatel, pan Švanda ze Semčic, vystavěl odevřenou arénu pro pěkné počasí letní, připojil k ní ale u „Libuše“ také kryté ještě divadlo pro případ časové nepohody, ano i pro dobu zimní. Vskutku se na Smíchově již pak hrálo téměř nepřetržitě po celý rok. Divadlo páně Švandovo mělo své obecenstvo smíchovské i pražské, obecenstvo rovněž stálé. Ovšem to obecenstvo v posledních dvou letech řídlo, vnitřní i zevnitřní lesk Národního divadla vábil a vábil, a skromné předměstské divadlo nemohlo vést pak stejnou s ním soutěž, jak ji dříve ještě vedlo s divadlem Prozatímním. Přece však by totéž,

načas nevěrné obecenstvo as těžce neslo smíchovského svého divadla „konec a pohřeb“! *A ještě tíže* by to nesla veškerá česká veřejnost, ač věru smíchovskému divadlu za těchto patnácte let poskytnula *podpory co nejmenší*. Tak to bývá!

Nevěřím však v ten „konec a pohřeb“. Divadlo na Smíchově je nutné, *tedy bude!* Ještě výdatnější garancí je mi ale sama osobnost ředitele pana Švandý: ten bez divadla *nemůže* být, *tedy je bude mít!* Arci ale zasluhuje všemožné podpory v té věci. A snad by bylo dobře, kdyby veřejnost hleděla na samu osobnost Švandovu již jinak než dosud. Nebojím se, že mně osobní mé přátelství k Švandovi zakaluje snad zrak, a pravím bez ostychu: o rozvoj českého divadla vůbec, o rozvoj smyslu pro divadlo v našem národě zvláště, nemá z nás žijících nikdo ani přibližně takových zásluh jako Švanda!

Švandovou zásluhou bylo, že v divadle Prozatímném místo třikrát jen v týdnu, jakž zamýšleno, hrálo se ihned *denně*. Jeho zásluhou bylo, že vedle činohry zavedena také hned opera. Jeho péčí téměř vydupán pestrý repertoár a dán divadlu moderní, konkurence schopný směr. Když pak po pětilété činnosti Švanda odstoupil, dokázal hned nato arénou svou ve Pštrosce již tenkrát, že Praha má českého obecenstva pro více než pro divadlo jediné, a urovnal tím cestu pozdějšímu sezónnímu divadlu Pištkovu. Švandovou obratností zakotvilo se zimní divadlo v Plzni a pomohlo nám dobýti před důležitého města toho. Jeho řízením rozkvětla nám kočující společnost první třídy, odchovala pražskému divadlu dlouhou řadu výborných sil a roznesla téměř po celých Čechách lásku k divadlu i dobré pochopení úkolů jeho. Jeho péčí máme již po patnácte let sezónní divadlo na Smíchově, připravovalo se tam teď bez hluku, beze vší reklamy české divadlo celoroční a stálé — a jsem pro to vše plně přesvědčen, že Švanda neochabne, že on k tomu cíli také *dojde*. —

Druhá, do veřejnosti vniklá zpráva je potěšnější. Konečně zřízen, nebo alespoň již zařizuje se „český šermířský klub“!

Zajisté že se tak nestalo jen následkem našeho žurnalistického toužení, aby česká mládež místo jiným, prázdnějším věcem věnovala se užitečnému, ba potřebnému šermu, —

zajisté je mladý klub vůbec ovocem nynějšího mocně se budícího přesvědčení v národě, že je nám třeba již směru ve všem opravdovějšího, pevnějšího. Vždyť tomu směru sluší *předně* možnost obrany mužné!

Čeští šermíři chystají první svůj veřejný turnaj k blížícím se svátkům. Navštívíme jej, aby nám pookřálo srdce, abychom poslechli zase jednou, jak řinčí české meče!

NÁRODNÍ LISTY 4. dubna 1886

△ V Praze 15. května

Svatý Jene! Natruc všem svatým Václavům i jiným za vlastence prohlašovaným svatým jsi Ty přece jen náš nejnárodnější, nejčeštější svatý! A Tvoje dny, ty „svatojanské dny“, jsou přece jenom nejčistším a nejspravedlivějším zrcadlem českého života! Když se do toho zrcadla zahledíme, vidíme, že *veškerý* český život je věru jen jakoby ilustrací ku Tvoji písni, k písni *Kam jdeš, Jene?*, a to hned již k nejprvnější sloce její!

Vždyť poslouchám tu píseň již dosti dlouho, abych jí rozuměl, abych to věděl! Jak jarně a májově zněla vždycky, když jsem byl já dítě a národ také ještě dítě! Co všechno národ tenkrát dělal, nevím arci zrovna tak dobře; ale nejspíš měl z příprav k svatému Janu radost jako my pražské děti a voněl k mladým břízám před malostranskými domy s rozkoší jako my a věděl nachlup jako my, kolik v kterém dvoře bylo upraveno lampiček kolem světcovy sochy. Když pak se v předvečer sousedé k modlitbě scházeli a lampičky se už rozsvěcovaly a „zpěvák“ už *Kam jdeš, Jene?* spustil, spustili jsme také my, páni kluci, ale jen první tři slova, poněvadž jsme si dle melodie mohli pěkně při nich vejsknout, a pak jsme ihned utekli zase do domu vedle, abychom si tam vejskli znovu. A den nato proudilo se celé Staré a Nové Město přes most a celá Malá Štrana hemžila se už lidstvem venkovským, a my hoši jsme s desetníkem v kapse chodili kolem krámů, od Malostranského náměstí a nahoru k Svatovítskému kostelu, hodně — hodně pomalu, aby se dělaly kramářům laskominy, až konečně jsme si koupili — okurkového salátu za groš, zrovna před Hradem, na nejkrásnější výhlídce pražské. — Achich — to byly krásné máje!

Rok 1848 a 1849 a 1850 nám tu radost ovšem trochu pocu-
chal. Ale pak bylo brzy zase dobře. Národ putoval a zpíval

znovu a my výrostkové jsme zase zpívali s sebou, jenže trochu už jinak, bez pobožnosti, s úsměvem na rtech, — zpívalit jsme na melodii Kam jdeš, Jene? své Hej Slované! — jakožto satiru na tichá leta padesátá, na společenské i politické, lokální i rakouské poměry divné. S úsměvem jsme hleděli budoucnosti vstříc — to jsme věděli všichni, že led se zlomí a pak že vesele vypluje ten náš koráb národní zase na širé, živé moře — pyšně, na obdiv světa — jakpak by ne!

Také vyplul. Byla radost tenkráté žít, vždyť je vždycky radost z mladého, silného, sebevědomého národa! Byl zase po několik let máj a ve dny svatojanské byl *mnohonásobný* máj a Praha se tu skvěla jako kytička na klobouku. „Kam jdeš, Jene, *kam pospícháš?*“ znělo žertovně i vážně zároveň a ze všech stran děl se pospěch ku matičce Praze, která byla zlatá a česká a slovanská a děti své pocelovala i posilovala tak ráda! Měli jsme dobu svých „olympických her“, jak jsme pyšně říkali, a svět se nám vskutku obdivoval, neboť byl přesvědčen, že z té mladé síly *musí* vyrůst práce zdatná.

Už se svět neobdivuje. Z mladé síly nevyrostlo pranic a my už nejsme pyšní také pranic. A po cestičkách ku zlaté Praze není už pospěch pražádný a Kam jdeš, Jene? zní teď tak táhle, tak smutně, jako za suchého léta píseň o déšť, jako píseň pohřební, při níž duní chvějný pozoun. Není třeba výkladu. Do zdravého, kyprého našeho žitniště zaset hned v prvních dnech koukol reakce a umožil všechnu životní sílu. Kormidlo pyšného korábu dáno do rukou neobratných a koráb sedí na písku a svět se nám kolem směje. Děsný pocit, při tomhle smíchu!

Sama matička Praha již jím zkameněla. Nemá dětem co dát, nemá také radosti nad prospíváním jejich, a nevšímá si jich tedy. Co tu bylo příprav jindy! Přímo nesčetné spolky pražské považovaly svatojanské dny za nejpríhodnější příležitost k osvědčení činnosti své a upravovaly venkovským hostům potěchy české, že se až srdce rozesmálo. Zbyla ze všech spolků jen „Česká domácnost“ — kuchyňská škola českých děv — a podala hostům předběžnou zvěst, že žije. — „*Ku Praze tak smutně kráčíš...*“

Po ulicích je od roku k roku tišej a tišej. I tedy to Kam jdeš, Jene? již se po nich zamlkává. Procesí venkovanů jako by příchodem do pražských bran něměla, předříkávač zpívá skoro sám a jen ku konci sloky jako by se pak přece ještě vzpamatovaly ty věrné české dušičky za ním a v chóru, žalobně, tázavě zní to pak:

„*Ach neopust, svatý Jene, —
kdož se nás zastane!*“

I ty moje nebe, — *my samých sebe se musíme zastat* — kdožpak by se nás jiný zastal na tom širém světě!

A když musíme, také samých sebe se zastaneme! To by bylo pěkné, aby národ šestimilionový, mladý, silný, života schopný a také života chtivý, duševně tak nadaný, hmotně nikoli chudý — *takový* národ aby jen fňukal a na nepřítel časů a lidí naříkal a čekal, až mu zázrakem odněkud sletí pomoc dobrá! *Na sebe — jen na sebe* musíme budoucnost svou stavět, na pomocníky, na spojence žádné! Už jsme se zase jednou přesvědčili — za cenu trochu drahou: za čtvrtstoletí národního života, za řadu let nejkrásnějšího, nejohavnivějšího nadšení jsme se přesvědčili, že puntování se živly našemu národu cizími vede nás jen v slabost a v zkázu, že jen rozvojem vlastního našeho jádra, jen rozvojem demokratické myšlenky, přírodou samou do našeho národu vložené, domůžeme se moci i štěstí!

Vezměme si pěknou náhodu, že jediný spolek Domácnost česká dal poutníkům ještě přívětivou známku života, za pokyn i předzvěst, začněme tedy v té „domácnosti české“ zase s prací svou. Především — začněme hezky každý u sebe! I nejráznější z nás je dosud příliš málo rázný, příliš málo důsledný, je dosud příliš měkký a poddajný příliš. Snad nemůže *každý* právě nejjezovatější stránku povahy své vždy zjevit, ale mužnou neústupnost a hrdost, která vždy a vždy nepřítelům vynucuje úctu, může věru každý dokázat formou některou svou vlastní, a těch nás neodvislých, kteří můžeme být *celými* a odpůrcům sdostatek protivnými ježky, *kdykoli* je toho zapotřebí, je věru dost, ba je nás síla! Vedle sebe pak hledme hned na nejbližší

své okolí, na rodinu, na všechny, na něž máme vliv, — nestrpe v národním ohledu nedbalost žádnou, pražádnou!

A dále: čímkoli se český národ v dějinách proslavil, nic téměř nepříčiněno k tomu z kruhů panských, z kruhů vyšších, všechna sláva, vojenská i kulturní, vzešla z práce lidu. Z téhož lidu stalo se i zázračné naše znovuzrození — rosteme zdola k výši, přirozeně jako strom a také stejně pevně. Všimějme sobě tedy té půdy, z které rosteme, nedejme jí vychudnout, dokažme jí, dokažme českému lidu svoji lásku. Starejme se, pokud naše síly jdou a pokud se dá vynutit z přízně doby, o hmotný prospěch svého lidu, pomáhejme českému dělníku, českému pracovníku vůbec v jeho těžkém boji se životem, hledme humánní cestou rozlušťovat tu obtížnou otázku společenskou, která jinde, kde rozsedlina mezi společenskými stavy je širší než u nás, klade také nepoměrně větší obtíž než u nás. Starejme se o výchování lidu, o chudé děti české — příležitost máme v stálé péči o svou Ústřední matici školskou. Starejme se o další, o snadnější výchování i té mládeže, jež jde již za vyššími duševními cíli, o své studentstvo, o tu „lepší budoucnost“ svého národu — příležitost máme nyní právě hojně, nyní, když studentstvo to samo nás žádá, abychom mu přispěli k trvalému stánku v Praze, k ochrannému Akademickému domu. Starejme se o zúrodnující, osvěžující duševní sprchu i pro ty, kteří neužívají vůbec více škol, nižších ani vyšších, — to je předně starost nás novinářů a spisovatelů: slevme něco z libůstek svých osobních, všimějme si více potřeb lidu! A pak je to ovšem i starostí všech jiných vědců a umělců českých — podporujme, kde můžeme, českou vědu, české umění, viděli jsme již, jaké krásné ovoce přinesla nám péče jen o Národní naše divadlo pražské, a nyní máme příležitost postavit si *druhou* takovou baštu: *české divadlo v Brně* — pomáhejme!

Starejme se o vzdělanost všestrannou, pracujme ve všech možných směrech, hledejme si práci vždy novou — každý ji najde, každý! Aby tedy bylo opět jako v té naší písni svatojanské, v tom známém, prostičkém našem Kam jdeš, Jene? — kdež sloka předposlední praví:

*A tak tedy zůstavuju,
křestane, zde Tebe,
přičiň se a pracuj věrně,
požehná Ti nebe;
buď na stráži ve dne v noci,
přijdu Ti pak ku pomoci,
nenecháš ve světa bídě
zahynouti sebe! —*

Cizina nás ráda identifikuje s národními našimi světci: celý národ náš je jim národ Honzíků a národ Vašků. Dobrá! Necht tedy každého svatého Václava výskáme, že národ toho roku měl zase „žně dobré“, a necht o každé dny svatojanské cítíme a jásáme, že *jsme plni májově jarní síly a že jdeme kupředu!*

NÁRODNÍ LISTY 16. května 1886

△ V Praze 22. května

Že prý, když pánbůh na nás se jarně usmívá, máme také my usmívati se na svět, když nás dobrotivým svým sluncem hřeje, máme také my dobrodiní prokazovati lidem kolem, a když on nás obsypává kvítím, máme také my kvítím obsypávati jiné. — Dobře, tedy *budu* obsypávat kvítím, *budu* prokazovat dobrodiní, ale — to povídám ihned — nejprv *sobě*: já jsem první!

Také mám dobrodiní věru teď zapotřebí! Padesát lidí mne denně potká, zastaví nebo sprovodí. Kam prý letos půjdu na venek? — Nikam. — Ale, ale, to prý by bylo pěkné, venek prý mi udělá náramně dobře! — Pražské moje pohodlí mi nenahradí. — Ale ten vzduch, a například hlavně to mléko — *to venkovské mléko!* — Já už necucám. — „Hehehe,“ a že prý jsem čtverák. Ale že prý nějakou krajinu vidět *musím*. — Já „krajinu“ už viděl. — No zkrátka, někam prý musím ven — vůbec *někam!*

A já povídám: nikam — nikam, *nikam, nikam!* Jel by za mnou „můj“ řezník? „Můj“ uzenář? „Můj“ pekař? „Můj“ Makovský s plzenským pivem? Poběhne za mnou má postel, dva metry dlouhá, metr široká, s pěknými žiněnkami, různými pokrývkami, vždy čerstvým prádlem? Vzduch — prý vzduch! Dejte mi pokoj se vzduchem, v Praze máme také vzduch! To, že ho dávají pořád do novin, nedokazuje proti němu pranic! A když chci nějaký jiný, „venkovský“ vzduch, vyjedu si tramvají za půl hodinky do Stromovky nebo parníčkem do Chuchle a mám vzduchu, že mne až hlava bolí! A když zase tedy chci vidět nějakou krajinu, vezmu si svoje fotografie a svůj stereoskop a jsem jednou na Helgolandu a podruhé na Bosporu, potřetí na Špičáku u otce Prokopa a počtvrté na Etně u matky Bombinové, a ne den co den v Ouně-

ticích nebo ve Chvalech! — Doufám již, že si tohle každý čtenář mých fejetonů pěkně tedy přečte a dá mi ode dneška rovněž pěkně pokoj! A kdo není čtenář mých fejetonů, je beztoho nevzdělanec a s takovým já veřejně na ulici ani nemluvim, já hledím na čest!

— Tak, a teď bych tedy už měl trochu času prokazovat dobrodiní také jiným. Užiju způsobu nejlacinějšího: já svým bližním něco *poradím*. Aby to udělali jako já totiž a zůstali taky v Praze. Budeme se tu spolu bavit. Budeme po bývalém, dávném způsobu pražském „dělat výlety“ do Hvězdy a Šárky, do Kunratic a Krče, ve všední den i v neděli, s kytarou na zádech na modré pentli a s holčičkou pod páždím na růžové pentli — achich, to byly krásné časy! Zcela jiné nežli teď, kdy lidé se nudí po „letních bytech“, na hloupě vsi, při špatném jídle a pití, v nízké světnici a na krátké posteli, v smradlavých zahrádkách a u prášivých silnic. Tenkrát jsme neměli párníků a železnic, mohli jsme z Prahy si vylítnout jenom nedaleko a těžce, asi jako když si mladý vrabec poprvé vylítne — vypadne z hnízda, dnes — jaké by se daly pořádat výlety *dnes!* Na Karštýn a Kunětickou horu, do parků ve Veltrusích a ve Vlašimi máme dnes blíže a pohodlněji, než jsme měli tenkrát na Cibulku za Smíchovem nebo do Podhoře za Bruskou branou. Lidé by si vzájemně navykali, společnosti by se ustálily, výlety by se smluvily vždy delší a delší, na osm, na čtrnáct dní, na čtyry neděle — do Šumavy a Krkonoš, do Macechy a na Tatry, do Kostnice a Švédska — dál, ještě dál.

Výlety takové by docházely najisto brzy obliby velké, neboť moderní české touze naší po spolkových hodnostech dalo by se při nich vyhovět co nejdokonaleji. Dejme tomu, že by společnost skládala se například jen ze 14 osob — dobrá: 1 předseda, 1 místopředseda, 1 jednatel, 1 pokladník, 4 výborové, 2 náhradníci, 1 praporečník, 1 praporečníkův náhradník, 2 revizoři účtů = 14. A byla by ještě ta výhoda velká, že by společnost všude — *všude* pak se reprezentovala co česká. Jednotlivý Čech, jak známo, snadno se v cizině ztratí, jako jednotlivá kapička vody v slunci; když je jich víc, je už kontrola, „udržuje se míza“.

Ošklivá vlastnost u nás, že je tak často potřebí kontroly té, že —

Budu to stylizovat velmi pěkně, řeknu: máme to neštěstí, že máme to štěstí, že ten náš český svět je o celého půl světa větší, nežli jsou jinde světy! Jinde mají co přídavek ku svému světu jen ještě „polosvět“ jeden, my máme hned dva: „polosvět společenský“ a „*polosvět národní*“. Tamten se skládá také u nás z pohlaví jen jednoho, jehož členové mají určité jméno své, u nás dosti pěkné, až příliš pěkné; *tuten* náš prazvláštní skládá se ale z pohlaví obou, a měli bychom mít pro jeho členy tedy také snad jména různá. Snadže ženilkové a „.....“ — či myslíte, že by také pro *mužské* jeho členy stačilo známé to jméno *ženské*? Nu, at už myslíte, nebo ne, o to se mi nejedná — chtěl jsem říci jen, že jako je na polosvět společenský přísná kontrola policejní, měla by být na polosvět národní zase co nejpřísnější kontrola politická — a — a já už tu ošklivou věc raděj nechám — a budu dále „sympat kvítí“!

A dále „prokazovat dobrodiní“! Jenže — komu honem! ? Mám českým kuželkářům, jichž sezóna zrovna počíná, napsat vloni slíbenou, vzletnou báseň? Mám naši školní mládeži, smažící se teď v horkých světnicích školních, vypravovat, jak žáčkové v Americe najednou provedli strike, jak nešli více do školy, a tím do vnímavé, kypré duše její nasít símě lepších činů? Mám — — hrome, mně se zdá, že už to mám! Když člověk český žurnalista neví někdy, o čem zrovna psát, *tři* jsou pak věci, kteréž povždy ho drží nad vodou! Lzeť mu psáti a) o rovnoprávnosti, b) o nestatečnosti naší národní (o naší národní statečnosti nepsal ještě žurnalista žádný — pročpak asi?!), c) o literatuře. Dobrá, budu psát o literatuře. Já věru nenahlížím, proč bych o literatuře nepsal!

Včera jsem byl v krámě svého kněhkupce nakladatele. „O čempak budete na neděli psát?“ ptal se. — „To já ještě nevím.“ — „Pište o mně; něco hezkého!“ — „Když o vás ale nic hezkého nevím!“ — „Víte co, pište, že se kupuje málo, hanebně málo kněh, že národ je k literatuře netečný, — promluvte národu do duše. Dobrá myšlénka, he?“ — „Výborná!“

Mluvím tedy národu do duše. Národe, ty jsi k literatuře

netečný — rozumíš? A kupuješ málo, hanebně málo kněh — slyšíš? Copak ti nenapsali páni kněhkupci a nakladatelé čeští, k tobě tak laskaví, tak otcovští, sáhodlouhé kázání do novin a nedali je podepsat dvěma sty vysoce ctěnými muži (mezi nimiž také mnou), že jsi nedbalý — odpust! —, že jsi budiž-kničemu — odpust! —, že ale vzdor tomu v neskonale lásce své tě napomínají ještě jednou, a ještě jednou, ba že tě napomínati ani už nepřestanou, dokud nevejdeš do duše své a do krámu jejich a neobrátiš mysl i kapsu svou? Četls? Nu a?

Národe, snad se mylíš! Snad si mylíš, že české kněhkupectví je jako zlatokopství, že to, co kněhkupec například strží, zůstane mu už také v kapse? Ach ne, kotátko milé, i on musí ty knihy zase jiným platit — a zůstane-li mu *přece* něco z toho strženého, je to *nanejvýš* čtyřicet percent, ano! Ještě kdyby alespoň tržil tedy pořád, prodával pořád! Ale já už viděl kněhkupecká šuplata, v nichž bylo desítek a pětetek sotva do polovice, — přísahám! A zažil jsem v kněhkupeckých krámcích okamžiky, že tam mohlo dvakrát *třikrát* tolik být kupců, co jich tam bylo, — jak tady stojím!

Ty si mylíš, že *každý* český kněhkupec, český nakladatel je zrovna už Rothschildem, ne? Vidíš, já sám znám některé, kteří ačkoli jsou už dvě, tři, ano i čtyry leta nakladateli, nemají pořád ještě v Praze dva domy! A znám kněhkupce, kteří nejen z krámu ku svému obědu posud chodí pěšky, nýbrž i pak najedení, napraní a těžcí zase *pěšky do krámu zpátky* — věříš mému slovu?

Snad jsi, národe, našel tedy někdy na některém nějakou chybičku malou. Snad ti napadlo, že je jich pojednou příliš mnoho, než aby mohli všichni zbohatnout tak rychle, jak by ovšem zasluhovali. A že dělá jeden druhému konkurenci až zbytečnou. Jakmile začne jeden vydávat „bibliotéku“ nějakou, že začne jich po něm „bibliotéky“ vydávat hned deset. Jakmile vydá jeden něco od proslulého X., že od téhož proslulého X. musí mít všichni ostatní také každý něco a berou mu manuskript pod perem a vynucují z něho nové i staré věci, třeba bezcenné, jen když opatřené jmenem. Snad ti napadlo, že vydává se mnoho zbytečného, slabého, a málo dobrého a vyho-

vujícího potřebě národu. Vidiš, máš pravdu. Ale copak myslíš, že oni to nevědí? Jen promluv s nimi, s jedním po druhém, — každý — ale každý ti řekne: „Ano — *ti ostatní!*“ Nepohne tě spravedlivost tak velká?

Národe, „zázračné tvé vzkříšení vzešlo jen z literatury“! Národe, „osvětou k svobodě...“, „národ, který nedbá písemnictví svého...“, „národe, tak jako ten poutník...“ — no neplač — neplač, povídám — nebo tě — —

Tak, teď jsem vám, páni nakladatelé, národ už naladil. Teď to už půjde. Ale musíte se také sami přičinit trochu. Také sami hledět národ udržet v dobré míře. Sdělím vám tu ještě pomůcky některé. Jakkap, kdybyste například dávali do novin seznam *všech*, kteří dne minulého kupovali ve vašem krámě? — Naše administrace vám to bude počítat dost lacino, já jí řeknu! Nebo kdybyste vedle krámu měli malý taneční sálek, kdež by váš personál s každou dámou, která si u vás koupí svazek básní, zatančil čtverylku a polku? Nebo kdybyste každému odběrateli — od 50 kr počínaje — dali los, ku konci měsíce by byl pak tah a odběratel by mohl vyhrát nůši celeru, fasaňkový vůz, šestiletou kobyly, nebo tak nějaké něco. Nebo —

Ale — pro dnešek dost! Mne od toho prokazování dobrodiní zrovna už pravá ruka bolí — dost!

Velevážená čtenářka a skoro stejně vážený čtenář mně dovo-
lí, abych nejdřív si tu odbyl záležitost praktickou, řekněme
obchodní; alespoň nebudu pak roztržit a kosobručiv. Tedy:
„Prohlašuju tímto veřejně a slavně všem letošním luftákům
pražským, budiž jmeno jich již jakékoli, jakož i všem cestova-
telům, vandrovníkům, výletníkům a lidem letně potulným
vůbec, že nepůjčuju *peněz žádných! Ani krejcaru!*“ —

Povídám: to bude zase rumrejh! „Kamaráde, půjč mi
stovku; víš, já byl venku a nezaplatil jsem tady ještě činží!“ —
„Nemáš při sobě třicet zlatých, bratře? — Upřímně řečeno:
pro naši dřívější kuchařku — zapomněli jsme jí před odjez-
dem vyplatit službu, rozumíš?“ — „A to je dobré! Teď musíš
tu večeri zaplatit také za mne; zrovna teprv vidím, že jsem
peníze zapomněl doma!“ — To tak! My budeme sedět doma,
vidte, a počítat s rozumem a škludit při každé zlatce, vidte,
a vy si budete lítat po světě, po cizích krčmách, po železnicích
a lodích, a pak přijedete a přisednete a řeknete: „Dej mi!“
Až budeme bláznit! — Je mi při myšlénce na všechny ty
nastávající luftácké rozpaky zrovna blaze. Sedím tu u svého
stolku, přede mnou leží mapa Evropy, Asie a Afriky a já se na
ni dívám. Kdybych byl šel na tři letní měsíce na Kavkaz, jakož
jsem měl chuť, byl bych utratil, řekněme, 3000 franků.
Kdybych byl šel do Pyrenejí, jakož jsem měl také chuť, zase
3000 franků. Kdybych byl šel na Nordkap, 4000 franků.
Zkrátka, já už to sesumoval včera večer: jenom za tyhle tři
měsíce ušetřil jsem letos 45 000 franků — ty mám v kapse,
na ty si mohu praštit — — ou! —

Achich, už se Praha zase plní. Jakkak to bude dlouho trvat
a už tu budou zase všichni staří známí a několik tisíc nových
známých k nim. „Vlaštovky“ jejich už lítají po ulicích a už je

oznamují. Ty „vlaštkovky“ mají čtyry kola, napřed buclatého koně, jsou natřeny černě a žlutě a nesou nápis „C. k. pošt. vůz zásilkový“ — totiž, nemýlí-li mne právě teď paměť. Bylo zajímavé, jak usínala ta pražská pošta, když před dvěma měsíci Praha se stěhovala „na ven“. Místo hřmotícího vozu, hřmotícího třikrát denně, přijížděl do ulice dvakrát denně poštovní trakař. Pak už ani ne trakař: poštovní poslík vzal si přes rameno mošnu a stačila mu na zásilky všechny. A pak nepotřeboval už ani mošny, vstrčil si „zásilky“ do kapsy u kalhot, zapálil si cigaretu a šel. Kdyby nebylo „malých gulášů“ a „velkých z Plzně“, věru by byl nevěděl, jak obědu vyčkat!

O čemž jsem nechtěl ale mluvit, nýbrž o těch několika tisících nových známých. To budou, rozumí se, samý student a samá studentice. Jen sem s nimi, vždyť my potřebujem! Ať nám pomohou čínži platit, ať se při nich přinajíme, ať dají něco utřít v krámech. Alespoň ať pomohou trochu zas na nohy literatuře školské — ostatní literatura se přizívá při tom. Ach kéž by se mohlo učinit i s tou ostatní jako s tou školskou! Kéž dostává každý občan rok co rok „Seznam knih, ministerstvem schválených, pro životní kurs 1886 atd. předepsaných“ a musí — *musí* si je všechny koupit! Nějaký, třeba zcela malý zákonek by na to stačil. A slavná vláda by měla také svůj profitek při tom: mohla by mít svou „normální kněhtiskárnu“ a svůj „sklad normálních kněh pro dorostlé“, mohla by si živit své „normální básníky“ a „normální povídkáře“ — ale snad stačí již tento můj pokyn skromný. Posud měl český občan jen „právo“ na kupování českých kněh — hm, právo! — práv svých nedbá dnešního dne žádný pořádný Čech: my chceme mít *jen* povinnosti — ano!

Jen sem tedy do Prahy s tou drůbeží lidskou, potřebujem jí mnoho! Jen ať si nemyslí žádný otec, že jeho synek pro studie nemá talentů slušných, že by neprosplával ve školách, že tedy v Praze nemá co dělat, — ach my tu máme v Praze tolik škol odborných, že se pro synka jistě *něco* najde! A konečně — kdyby synek vskutku neměl talent téměř žádný! Tak daleko to přivede přece, aby se dovedl blamovat nějakým „evangeliem sv. Jana“ nebo nějakým „estetickým rozborem Kralodvorské-

ho rukopisu“; může tedy být například universitním profesorem. A kdyby snad — hloupá myšlenka! — nedovedl ani toho, nu tak tedy může být českým politikem; ten nepotřebuje už pranic na světě umět.

Či snad je pantatinkův synek ničema? Nezbeda nenapravitelný, malý dareba, slibující, že se stane darebou velkým? I pro takové pánky máme zde svůj ústav — v Libni, zřízený z obecních peněz, nazvaný „penzionát“. Ústav zajisté blahodárný, o němž byla tuhle ve všech novinách řeč obšírná. Mají prý mu dotyční rodičové věnovat svou přízeň, aby kvetl. Hm — rodičové — na těch záležitích málo! Když nebude kloučků darebů, může penzionát brzy jít flautem! Na těch *klucích* to záleží, k *těm* se má mluvit, *těm* se má vyložit cíl a blahodárnost nové školy, v *těch* se má budit vlastenecký cit a občanský smysl, aby byli tedy ve prospěch dobré věci ničemni ze všech svých sil, z celé své duše, tak ničemni, aby je musili na rukou na nohou svázat a honemhonem do Libně dodat! Vždyť si snad nechají říci! Z penzionátu je pěkná výhlídka na půl pražského kraje, je tam dobrá strava, laskavá obsluha — —

Což o hochy — tam či tam, do některého odboru přijdou! S děvčaty je ale trochu hůře, pro ty vskutku není odborných škol ještě dosti. Vždyť ono by se skutečně snad mohlo stát, že by některá dívka česká nechtěla být telegrafistkou nebo úřednicí poštovní, učitelkou literární nebo industriální, guvernantkou nebo kněhvedoucí, nýbrž že by — no, *mohlo* by se to stát! — že by se chtěla *například* provdat. A máme pro to povolání nějaké cvičné, nějaké učební kursy? Ba ne! My máme pouze spolek Domácnost a ten cvičí dívky jen a jen ve vaření a s tím jsme už hotovi.

Jak jinak — ach! — v cizině, ve Švýcarsku, ve Virtembersku ajj. Tam mají celé „školy domácnostní“, v nichž z domácích uměň není vynechána ani jediná! Ano, mají takové školy i kočovní, které jdou z kraje do kraje, jsou vydržovány okresními spolky i státní podporou a přes zimu naučí za levný peníz (26 marek) děvčata *všemu*. Opisuju z programu: „Děvčata se cvičí ve *věcech domácích* (čistění, šití, vaření, nakládání s vařivem, zacházení s šatstvem, v praní, žehlení, v čepčářství,

mlékařství, domácím zahradnictví, drůbežnictví), v *pracích industriálních* (v pletení, správkách, háčkování, šití od ruky i na stroji, krejčování), v *odborech vzdělávatelných* (v počtech, kraso- a pravopisu), v *zápisnictví, zdravotce a ošetřování chorých.*“

To je tam toho! A u nás skoro nic! Nu, ale nezoufejme. Když jinde, zavede se konečně i u nás. Ba snad dosti brzy — snad alespoň do desíti let. Duch můj letí té době směle vstříc — má fantazie vidí již rozkvět — vidí a slyší hotovou scénu:

Pan Josef Malvazínek odhodlal se, že se ožení. Rozumí se, že se to všude hned rozneslo a právě teď vidíme ve světlém a velkém prvním pokoji páně Malvazínkova bytu slečnu Márinku Količkovu, která přišla, aby mládenci řekla, že by si ho jako vzala. Pěkná holka, ta slečna Máry; štíplého vzrůstu a po ulici se nese jako vlaštovka. Ale teď je dojmem nějak zhroutěna dokřiva a v rozpacích zrovna až po krk. V bílé své, bílou rukavičkou pokryté ruce drží balík bílých archů, atesty to nejrůznějších škol odbornických.

Pan Malvazínek pohlíží na ni přísně a měří ji od hlavy k patě. „No — vy se mi líbíte — mám tu sice už nabídek několik, velmi pěkných — vždyť se ale uvidí! Kdepak máte atestáty svoje?“

Pan Malvazínek si nasadil cvikr a probírá se popsány mi archy, pohlížeje chvilkami přes ně na slečnu Máry.

„Zdá se, že jste nebyla líná! Z pečení štrudlu prvníčka — z nadívání vepřového hrudí prvníčka — z přebírání rozinek, z krájení mandlí, z loupání švestek prvníčka — nu, dobře! Ze štipování punčoch dvojka, ze záplatování košil dvojka, z přišívání knoflíků — trojka — hm, to mne zaráží, knoflíky mám rád v pořádku nejlepším — kdybychom se shodli, Máry, musila byste ještě na čtyry neděle do knoflíkové školy — rozumíme? — Drhnutí schodů — dvojka, mytí oken — trojka — no, co na tom, já nemiluju mytí oken — — ale — ale poslouchejte, Máry, kdepak máte atest, že umíte mýt a česat děti?“

„Prosím — v té škole jsem nebyla,“ koktá červenající se Máry.

„Já vám ale musím zcela upřímně říci, že hodlám být

hlavou rodiny, — slyšíte, Máry? Ještě jsem se sice nerozhod, jak velká ta rodina bude, — myslím tak asi mezi třemi a pěti — ale to se rozumí, že když přijdu domů a budu chtít své děti zhubičkovat, nesmějí být umouněny, ukoptěny —“

„Já jsem své mladší bratříčky a sestřičky poklízela všechny —“

„To je jen praxe, holka, — pouhá praxe — dnešního dne musí mít vzdělaná žena také teorii! Víte co, tedy čtyry neděle ještě kurs knoflíkový, čtyry neděle kurs dětinský, a pak tedy —“

Nedořekl — slečna Máry mu padla kolem krku. —

Scéna, o níž lze říci, že je vskutku pěkná. Ach — kdože by jim nepřál toho příštího manželského štěstí!

NÁRODNÍ LISTY 29. srpna 1886

„Poslouchej — chtěl bych být Apollo belvedéřský!“

To mne zarazilo, taková řeč zaráží vždycky. Zastavil jsem svůj krok a nechal bavící se pány předejít. Ten, který byl právě pronesl mytickou choutku svoji, byl muž statný, velký; v levé ruce jeho lámal se smeknutý slaměný klobouk a pravá ruka šátkem stírala pot s hlavy a krku. Apollinem ovšem nebyl; ale mohli z něho udělat směle dva Apolly, dvě Apollinky a ještě několik apollinských dětí, už povyroslých.

„Tobě by to tak slušelo, blázně,“ odsekl soudruh, o nějakou tříštku tenčí.

„No jen nebuď zlý — vždyť já bych tobě také přál, abys tedy byl Apollo belvedéřský! Považ si tu rozkoš — v tomhle parnu nemusit mít na sobě pražádných šatů — moci chodit po světě pěkně nazi — to parno, bože, to parno!“ —

Zrovna příjemný chládek ovanul mne z té řeči moudré a pěkné! Ach ano — ano — když tomu ale nedovoluje náš „národní kraj“, a také ne morálka, a také ne policie!

Je to parno! Ale neříkám: úmorné — ó ne, já takových řečí nemiluju! Pročpak „úmorné“, když záleží při naší kultuře jen na tom, jakže si to člověk zřídí? Když si teď zalezu v plavárně do kabiny, svlíknu se, jak ani belvedéřskému Apollu svlíknout se nedovolí, zasednu pak do řeky až po krk, obličejem po vodě, a nechám si hravými vlnkami zádička hladit a chladit, — hrome, není to rozkoš? Necítí jí čtenář při mém popisu zrovna s sebou? A není mi vděčen? — Ale prosím, mohl bych rozkoš tu mít v zimě? nebo jen, kdyby nebyla ta prý „úmorná“ parna?

Člověk stává se přitom tak mladým! Alespoň v myšlenkách: zalétají mu nazpět do těch mladých dob, kdy takto sedával — ne v kabíně uvnitř, nýbrž venku pod hučícím jezem, a rozpěněné vlny mu bičovaly tělo a ječely silou a člověk roz-

koší ječel s sebou! Nebo ještě dále zpět, až do těch hravých let, kdy člověk dítě drobné sedával o letních prázdninách uprostřed návse nahý, jak ho pánbůh stvořil, na břehu černého špinou splavu, vedle hřejících se hus a kachen, kdy rukou bral z vody bláto a potíral jím to bílé tělíčko svoje, jen aby měl „příčinu“, pročže se vrhat do splavu vždy znovu a znovu a nejit domů ani! — Tuhletu radost může si našinec dnešního dne popřát ach! již jen figurálně, tuze figurálně! Když si vezme například do ruky některé německé noviny, které nás Čechy kvůli — Balkánu právě teď špiní nejnečistšími, nejstaršími anekdotami a nejhrubší nadávkou, a pak, když si kvůli očištění vezme zas kterékoli jiné noviny německé, které nám — nadávají sice také, ale kvůli něčemu jinému!

A ještě jednu rozkoš poskytují nám ta parna, rozkoš taktěž kapalnou, tekutou. Čtenář dívá se na mne vlhce radostným zrakem a šeptá: „Pivo! — ?“ Ano, můj milý, pivo! *Co bychom teď byli bez piva!* Měl jsem druhdy přítele, Němce z Bavor, — byl to člověk tak hodný, že jsem někdy nemoh ani věřit, že je Němec! Ale protože byl z Bavor, měl rád pivo, upřímně rád! A když ten výtečný muž navečer býval tedy už tak asi mezi desátou a dvanáctou (sklenicí) a já v němém obdivu jsem hleděl na něj, tu plácnul on vždycky dlaní na zeď a pronesl s pohnutím hlubokým: „Nechtěl bych být ani naživu, kdyby ve světě nebylo pivo!“ — My ale můžeme věru volně dle výtečného muže toho teď říci: *Nemohli* bychom býti ani živi, kdyby nebylo piva!“

Dobrého piva — zaznamenávám co spravedlivý kronikář, že je letos vzdor „švestkové době“ vsutku posud dobré. Doufám, že je tím neuhranu. Že zůstane v lahodné čistotě své, od pivovarské kádě až do pивní sklenice, přes všechny horké časy, přes všechna parna krutá. A dám pánům hostinským za krásnou letošní snahu jejich odměnou přátelskou radu. Aby učinili po příkladu kolegů svých berlínských, „temperovali“ místnosti svoje a každý si vyvěsil tabulku na dům: „U mne je jen 16° R.“ — „U mne jen 15°.“ Vždyť to ani nemusí být zrovna pravda! My si teploměru s sebou nepřinesem — jen když si budeme alespoň *myslit*, že sedíme v příjemném chladu!

Domysl je věc tak krásná! Tak mnohý básník si myslí, že má talent, nu a domysl ten — mu vskutku „dělá dobře“. Tak mnohý manžel se domýšlí, že má věrnou ženu, a zatím — nu zatím je také dobře! A kdybych chtěl být zlý, mohl bych tu jen poukázat na praxi politických vůdců našich: říkají nám, že je všechno dobře, že můžeme být spokojeni, nu a my *jsme* tedy spokojeni. Ba my mezi sebou máme až „*fanatiky* spokojenosti“, smí-li se toho výrazu užít, a máme jich celé houfy, celé pluky.

Zrovna kankán „národních slavností“ rozzuřil se letos už po těch našich Čechách! Čte někdo ještě popisy v novinách? Není každému už ouzko, když beře jen časopis svůj ráno do ruky a rozvívá stránku, na které redakce umísťuje ty své popisy povinně věrné? Kdyby alespoň z nějaké, jen trochu dozírné dálky kynul nám konec té slavnostní — vlastně té „oslavovací“ vřavy: neboť kdyby bylo zůstalo jen při těch nutných a prospěšných, třebaže četných slavnostech ve prospěch Matice, nikdo na celém českém světě by si byl nezastesk ani šeptem! A kdyby dle jakékoli známky mohlo se soudit, že také tato chumelenice přejde a že přejde dřív, než zasype a pohrbí všechn cit i rozum! Ale směr, jakým se v tom svém oslavování beřem, neslibuje ani po desítiletích konec!

Jen od „*Abdona* Martina“, jenž „složil jednu píseň v Kancionálu bratrském“, až po „zlatníka a měšťana *Žvejkala*“, od něhož je Popsání trojích cest, máme dle Jungmanna as patnáct set českých spisovatelských jmen a z těch čeká alespoň ještě 1450 na oslavu svoji! A mezi ty se vřadí hudebníci a výtvarníci, vojáci a politici, průmyslníci a obchodníci, a zatím umře zase několik set spisovatelů nových a — a —

Ještě nikdy nebylo tak veselo v Čechách! A ještě nikdy nám nebylo přitom v duši tak teskno a ouzko. Jako by do srdce padaly jen výkřiky a vzdechy z té jásající vřavy. Však víme všichni proč! A mýlil by se, kdo by se domýšlel, že on jen cítí tak zvláště, tak hlubně.

Těžko odolat dojmů: napsal jsem si baladu malou. Nepravím, že je dobrá, ani že je příjemná; ale *časová* je, a proto ji sem kladu:

Kýs přišel cizinec v náš český kraj
a rozhlédnuv se stanul udiven.

„Co to tu veselý je za mumraj —
toť věru došel jsem ve šťastný den:
zde každé oko plno bujné chutě
a po všem kraji jako na redutě!

Stožárů pyšných kolem celý les
a sláva — sláva! hřmí to odevšud,
kam pohlédneš, vstříc víří hlasný ples,
zní klarinet a chlípný chechtot dud,
a housle sviští, kolovraty vrní,
že šumem klokotným až hlava brní.

Hej, příteli, jaký to máte hod?
Vždyť samý fábor jste a samý květ!
Snad olympickou hru váš slaví rod,
že orlem vznes se nade chrámem věd?
Či srazili jste nepřitele k zemi,
že radost bouřnými vře peřejemi?“ —

„Ach ne — toť pohřeb, co zde vidí pán!
Zvyk staročeský takto vede nás,
že sotva mrtvý do truhly je dán
a sotva dozní nad ním ‚Animas‘,
my hupky ze hřbitova do hospody
na taneček a rosolečné hody.“ —

„A na čí tryznu jsem to přišel sem?“ —
„Ach — český národ vznes se v říši duh!
Však trpěl dlouho — buď mu lehka zem —“ —
„Jak? Český národ? A co vy — probůh!“ —
„My synové — juchjuch! — vždyť zříš, že dbáme
a — jak jen můžem — národ pohřbíváme!“ —

Kdybych řekl, že mne „stříbrná šiška“, ples pražských řezníků, nezajímá pranic, ale prapranic, ba že časopiseckých zpráv o ní si ani nevšimnu, nebude mi to nikdo věřit. A kdybych řekl, že rovněž se nestarám o ples „pražských polirů“ nebo o taneční zábavu „ševcovských dekretářů“, o matiné „svorných cihlářů“ nebo zástěrkový večer „sjednocených předměstských kočů“, řekne také zajisté každý: „Ale jdi — vždyť tohleto není ani možno!“ A vidíte, já mluvím *přece* jen pravdu! Zato se přiznám, že mne oznámený ples českých spisovatelů zajímá co nejvíc! Ba že s napnutím přímo zimničným sleduju každou, třeba sebemenší časopiseckou zprávu o něm, z nichž první objevila se někdy před pěti měsíci a druhá prý už přijde hned někdy příští týden. Řeknu také hned příčinu: tamty svrchu jmenované plesy dovedu si myslet, dovedu si je v obrazotvornosti své představit — ples českých spisovatelů si myslet nedovedu. Ne a ne, ať mučím svou fantazii sebevíc!

My čeští spisovatelé jsme na takový ples *příliš* slavní! V Německu je jinak, tam je hej, tam arci si mohou dělat spisovatelské bály a spisovatelské sjezdy! Tam mají dost literátů i méně slavných, skoro neslavných, jen tak třetí až desáté třídy — kdežto pak tedy těch několik světově slavných, kteří přijdou na ples, stojí někde s příslušnou nafouklostí v koutě a domnívají se, že se jim mladá děvčata obdivují a k nim se modlí, zbude přece vždycky ještě dosti těch, kteří se opravdově baví, ano i tančí. A rovněž tam na spisovatelském sjezdu! Dva tři opravdoví, až příliš opravdoví výtečníci, a pak třeba sto jiných, kteří se těm dvěma třem do očí, do zad a do novin smějou! Ach, jak je to krásné, býti spisovatelem neslavným! Moci nadávat, jiným se smát, bez obavy, že to na člověka také přijde! My té rozkoše, ach! neznáme. My jsme *samý* výtečník,

světovák, ohromník, duch fenomenální — mezi námi není žádný Žižkov nebo Petřín, je jen samý Boubín a Sněžka, ba skoro už jen Sněžka! Můžete si ale myslit nesmrtelníka, jak metelí „kalup“? Fenomenálního ducha, jak drmolí „řezanku“? Výtečníka, jak šoupá „trakař“? Ohromníka, jak kolíbá „žida“? Sněžku, jak při „kadrile“ tančí sólo?

Nene — já si nedovedu myslit žádné plesání na našem spisovatelském plesu! Zato mně ale moje obrazotvornost vykouzluje ihned celou řadu obrazů jiných, různých, trochu spletených, ale nevýslovně krásných!

Jeden obraz: Pojednou se na plesu výtečníci ztratili. Ono je to tak milé, nechat se pohřešovat, hledat! „Kde jsou? — Kde jsou!“ volá smrtelnictvo a hledá. Konečně je také najde. Jeden se byl schoval za splývající oponu a stál tu pak, malebně loktem opřen o sloup. Druhý tisknul čelo k svrchu sloupečku, na němž, v houští květin, bělá se „laškovný“ Amor. Třetí leží u květinových hrnků natažen na zemi, dlouhý, jak ho pánbůh stvořil, — patrně se v poetické roztržitosti domnívá, že leží někde v lese. Seberou ho a je, přivedou ho a je k sobě a zapřádají s nimi v smrtelné své dychtivosti hovor. Nesmrtelníci odpovídají jenom šeptem, nepronášejí nic určitého, dávají najevo, že je ve světě všechno tak bídné, tak malé, — hekají a fňukají — kroučí hlavou vůbec a hubou zvláště — tuze, tuze pěkně!

Druhý obraz: Po sále jsou samá návrší malá, zvýši as tak pořádné kupky sena. Nahoře na každém stojí pozlacený trůn, na trůnu sedí obobkovaný básník, s tváří obrácenou ke stropu. Vedle něho stojí a sedí dvě vzrostlé ženštiny-andělé, v antických řízách, s křídly na zádech, jedna zapisujíc suchým perem něco do prázdné knihy, druhá drnkajíc nehybnými prsty na bezstrunné lýře. Po vršíčku dolů samý ženský anděl, pořád ale menší, až pak zdola čumí vzhůru už ty nejmenší, s podepřenou po rafaelovsku bradou. Průvod nadšených čtenářek putuje sálem od vršku k vršku, zastavuje se a líbá básníkovu ruku. Přitom hudba hraje a kapelník hází celým tělem, aby mlaskání dělo se v taktu. — Také pěkně!

Třetí obraz: Všichni přítomní smrtelníci pohromadě v mrač-

ném houfu. Uprostřed kroužek zády k sobě obrácených, trochu nahnutých mužů, držících v znaku kulatý svršek stolu — vypadá to jako Radeckého pomník. Na té tabuli stojí výtečník, jeden z ouhlníků. Právě se domlouvá — chci říci: právě už domlouvá a hlas jeho buráčí hromem. „Pánové! Za posledních dob vzmáhá se mezi námi neplodná kritika. Často se zatracuje to či ono, co ten či onen napsal, a klade se mu za vinu, že to napsal špatně. Pánové! Nikdo z nás nemá privilegium na sepisování věcí dobrých; *každému jest ku spisovatelsví cesta otevřena*. (Výborně!) Piše-li kdo špatně, nechť vystoupí jiný a piše líp. (Výborně!) *Snadno je zajisté kritizovati a ještě snáze haniti, ale těžko je lépe učiniti*. (Výborně!) Mám za to, že jedna dobrá kniha váží více než deset kritik! (Výborně!) Tím loučím se s vámi a vyzývám vás, *byste nám všichni pomáhali vítěziti* a s pohrdáním odvraceli se od každého, kdož opovažuje se kritizovati spisovatelské naše skutky.“ (Nekonečné Výborně! a Sláva!)

Čtvrtý obraz: Každá „tanečnice“ obdržela právo přinést si svůj památník s sebou a poprosit přítomné veršovce i prozaiky do něho o myšlenku skvělou. Sál je proto rozdělen na samé malé kumbály, v nichž každém sedí u stolku spisovatel. „Tanečnice“ přicházejí odpočítány po padesáti, vstupují, kladou své památníky na stůl, vyjdou zase a zavrou za sebou dveře. Neboť génus básníkův nesmí být vytrhován a nikdo nesmí se dívat, jak spisovatel plodí, jak vytahuje připravené ceduličky z vesty, jak opisuje z nehtů, jak —

Já jsem přece jen chlapík geniální! To musím říci: já se sobě líbím! Vždyť já jen chtěl právě o *těch* památnících dnes mluvit, učinil jsem tedy úvod jen asi jednoho sta řádek (čtenář si je může spočíst) — a vida: už jsem u nich! Pouhá stylistická zručnost, pravím skromně.

Ano, *na památníky přijde obrození!* Už v nich nebudou žádné verše a žádné duchaplné připomínky a žádné kresby, už v nich budou — jakpak bych to řekl — no *šaty* v nich budou: sukně, kazajky, pláště, živůtky, šněrovačky a jiné takové věci. Konečně přišel do památníků rozum! Neboť: co je pro ženu, pro ženské srdce a rozum ženský, pro *pravou* ženu nejdůležitější?

Jsou to přítelkyně její, s nimiž vyrůstala z mládí? Ne! Jsou to známí mužští, s nimiž setkala se tu tam v životě? Ne! Jsou to různé šaty, jimiž za různých dob zdobila sebe i širou kolem zemi? Ano, *ano, ano!*

Žvatlavé památníky! Co všechno vyprávěly zvědavcům, kteříž nepovolaně brali je do svých rukou! Vždyť každý — každý se domníval, že má právo při návštěvě v salónu sáhnout po památníku, v něm se pohrabat dle vůle! Vždyť i ten hloupý manžel, nalezl-li choť svoji vícekrát v zamyšlení nad jistým některým listem, již se vyptával, dotíral: „Kdopak je to vlastně? Co jsi s ním měla? Je ještě v Praze?“ Hlupák!

Ne, taková žvatlavost *není* v povaze ženské — dosavadní památník k ženě se nehodil! Ale už jsem spatřil ten nový! Pěkně, ozdobně tištěný titul, pak krátký návod, a pak tedy listy. Nad každým listem verš nebo i celá báseň, pak několik oddílů vyznačených liniemi. A do těch oddílů zalepí se tedy do každého kousek *látky* ze šatů, jež majitelka památníku kdy nosila a měla. Začínaje ale teprv *čtrnáctým* rokem, neboť teprv od té doby může dle zákona patřit žena muži, být tedy pak *zcela svá* — předtím patří mamince a její šatičky patří ještě do památníku mamince.

Památník nový bude mluvit *pak jenom* ku velitelce svojí:

„Tyhle šaty jsem měla v první své hodině taneční. — V těchto jsem chodila pak k Linkovi a v těchhle k slečně Feigertové. — V těchhle mně dal pan Nový první hubičku. — V těchhle jsem se scházela ve Stromovce vždycky s panem Novotným. — Ach — smutek, když nebohý můj tatínek umřel! To byly zlé časy, hrozné — za prvé tedy kvůli tatínkovi, a za druhé, že mně smutek ani neslušil! — V těchhle šatech mne viděl můj muž poprvé v plesu na Žofině. — Copak je tohle? — Ach vždyť je to z mých šatů svatebních — ale pan Nový a pan Novotný a pan Novák říkají přec podnes, že mne modrá barva šatí!“

A ta *ukrutná radost teď nás spisovatelů českých!* Že už nebudeme musít do památníků básnit! Že nepřijdou čtyry obdivovatelky denně!

Ale — myslil jsem si — nevpadni ihned do dveří s tou zprá-

vou! Nepostav nás spisovatele hned na sám rozkoše vrchol! Napřed nám snad jen tak trochu zalichoť, abychom se dostali do dobré míry. A pak nás ber tedy pomalu do výše — pořád výš a výš —

Ostatně ať si čtenář tenhle můj článek přečte teď ještě jednou a pak uvidí sám, jak jsem to dělal.

NÁRODNÍ LISTY 17. října 1886

△ *V Praze 13. listopadu*

Vidím, jak oko tvé dychtivostí plane, jak ústa tvá zvědavostí jsou poodevřena, — nuže, jinochu český, zavři tedy již ta ústa svá — vždyť jsem již zde — abych pomohl tobě! Jsi v rozpacích, vid? Máš plný stolek zvacích listů do nejrůznějších „rodin“ a večerních společností pražských, vid? — Nu ano, vždyť nám zimní sezóna již započala a mladý člověk aby se u nás pak zrovna přetrh! Ale netroufáš si, že v těch vybroušených společnostech obstojíš, že máš dost společenské obratnosti, dosti již brusů! A tu se obracíš tedy ke mně, k duševnímu svému otci, v důvěře pohnutlivé, že ti najisto pomohu, — i ty kotě! — no, nezklameš se — nenechám tě utonout, duše milá, — vždyť už jsem tady!

Však já tě svým poučováním neurazím! Nebudu ti vyprávět, co už beztoho víš, čemu tě učili již od dětinství, na co jsi přišel sám školskou i jinou vzdělaností svojí. Víš, jak se do společnosti obléknout, jak do ní vstoupit. Vždyť nejsi Grónčan, abys postavil se před domácího pána a začal mu olizovat obličej. Nejsi Maur z Afriky, abys čekal, že milostivá paní a slečna ti políbí ruku. Nejsi Kafr, abys svému známému na znamení dobrého přátelství plivnul do podané ruky. Jsi Evropan, necháš svrchník a klobouk venku, vejdeš tiše do salónu, ukloníš se svrchním tělem hluboko před domácí paní, ukloníš se o něco lehčeji před ostatní společností, řekneš: „Pánové! — Moje dámy!“ a jsi hotov. Nebo neřekneš nic a usměješ se jenom trochu — takhle! —, což je skoro ještě hezčí. Jak povídám, tomu tě nebudu teprv učit, to vše již umíš — vždyť jsi Evropan.

Ale co dál! ? Nu, to se musíš rozhodnout sám, můj milý! Nemáš-li zvláštní ctižádosti, buď třeba jen tak „společníkem vůbec“, jedničkou ve společnosti ostatních — je konečně také

dobře. Najíš se, napiješ se, ohřeješ se, naděláš si známosti, které ti mohou prospět, nepřekážíš nikomu, jsi zván zde i jinde zase — a řekne se o tobě: „Slušný člověk!“ Snad ale *jsi* ctižádostiv. Snad chceš vyniknout, nebo být alespoň upozorován. Pak tedy se musíš rozhodnout zase — chceš být „člověkem zajímavým“? či snad „společníkem výborným“? — zvol si!

„Člověkem zajímavým“ můžeš být hned a beze vší průpravy dálší. Mluvit nemusíš přitom nic, vlastně: ty nesmíš ani mluvit nic, sic je ihned po zajímavosti. Vejdeš, téměř se neukloníš, pranic se neusměješ a hledíš se dostat do některého koutu. Přistoupíš-li tam k některému známému svému, položíš mu ruku na rameno, jaksi co pozdrav, ale nepromluvíš. Osloví-li tě někdo, ptá-li se po něčem, proneseš dvě tři slova, jakýsi počátek věty, ale větu nedomluvíš. Tvář kámen, ať je společnost „v cerklu“, nebo hodujíc při stole, kámen, ať se pronáší něco k smíchu, nebo k pláči; jenom někdy, na chvilku, pohlédneš němě na toho, kdo právě mluví, ústa se ti pootevrou, ale ihned je s lehýnkým povzdechem zase zavřeš. Těch lehýnkých povzdechů můžeš užítí častěj, ale ne *přilíš* často, jednoho as tak na 30 — 40 minut. Když sedíš za stolem a zrovna už nejíš, opři se nehybně nazad jako egyptská socha. Když společnost je rozptýlena, hled se dostat zase někam, kde bys mohl opřít loket o podstavec sochy, o sloup, o veřeje atp. a hlavu o dlaň; to se dělá dobře, „malebně“, a podobá se, že přitom myslíš. Uvidíš, povšimnou si tě a řeknou: „Zajímavý člověk!“

Jenže je to poněkud namáhavé, vím to ze zkušenosti vlastní. Někdy jsem vydržel být zajímavým třeba dvě i tři hodiny; ale pak mi to pojednou začalo škubat hubou a já musil utéct buď do své hospůdky denní, nebo spustit řeč na celé kolo. Bylo po všem.

Snad si tedy zvolíš být „výborným společníkem“? Tu ovšem musíš mluvit, ledacos pronášet, sebe i jiné, jak se říká, „bavit“. Jen se tedy toho mluvení neboj! Starej se jen, abys nemluvil *přilíš* hloupě, takto moudrosti ale mnoho nedbej — naše společnosti nepořádají se proto, aby se v nich mluvilo

moudře. A co se týče toho bavení — my se ani nechceme ve společnostech bavit, my víme, to že je věc těžká a že stačí, když se jen tváříme, jako by nás bavilo, co se zde mluví. Ty řekneš sousedovi to, co on už ví dávno, a on ti zas odpoví to, co ty už víš dávno. A pak si při rozchodu podáte ruce: „Má skutečná úcta — děkuju za vzácnou zábavu dnešní!“

Nejlíp je ve společnosti obmezit kruh zábavy na dva na tři lidi. Když je v tom kruhu nějaký ještě muž a pronese například „vtip“, směješ se, to se rozumí. Je dobře vycvičit si hned doma trochu ten smích, hezky ale nahlas. Když týž muž pronese něco vážného, nasloucháš, tváříš se, jako bys o tom přemýšlel, a řekneš: „Pravda! Zcela pravda — ale — —“ Když je v tom kruhu dáma, nesmíš beztoho o ničem jiném mluvit než o ní. Oblíká-li se jednoduše, prohodíš: „Milostpaní umí s elegancí tak opravdovou, s prostředky tak prajednoduchými upravit toaletu svou, že ji vždycky obdivuju!“ Oblíká-li se křiklavě, prohodíš zase: „Milostpaní umí volit barvy tak šťastně, přivést je do takové harmonie — —“ atd.! Všechno, co milostpaní, co slečna má na sobě, co ona mluví, kam pohledne, musí tě zajímat. Prvním zákonem je: přimět ji k tomu, aby mluvila *o sobě pořádně*. Druhým zákonem: nechválit před ní nějakou jinou dámu *nikdy!* Pak zaslechneš za svými zády: „Výborný společník, jak náleží příjemný muž — tenhle!“

Někdy to ale nejde, obmezit se jen na kroužek dvou tří lidí. Někdy musí se mluvit do celého sboru, začínat rozmluva, pomáhat přes nepříjemnou pomlčku atd. Na to musíš být připraven tedy arci také: trochu denních novinek ze širého světa, trochu místních škandálků, to stačí. Prvější jsou lacinější, abych tak řekl nabytnější; přečteš-li si ve svém časopise z dneška a včerejška „různé zprávy“, jsi opatřen již dobře. Některá dáma má květinu ve vlasech nebo na prsou, přirozenou nebo umělou, nebo třeba i jen kvítkované šaty, dobrá: ty jsi milovníkem květin, zastavuješ se pokaždé před výkladní skříní paní Dittrichové, vypravuješ, že tam přicházejí zásilky ohromné z Paříže a Nizzy, podotýkáš: „Vždyt jste jistě četli, jak konduktoři jsou celí nešťastní, mají-li ve vlaku velký náklad květin, — zpitomujít tou silnou vůní!“ A končíš pak:

„Jakž by ale teprv pitoměli nebozí, přenebozí, kdyby viděli před sebou všechny ty krásky, které se těmi květinami pak zkrášlí! Přiznám se — já bych ztratil hlavu!“ — Tomu se říká „vtip“, rozumíš? — Nebo se mluví o nějakém ženišství, o nějakém mladomanželství atp. a ty se zasmušíš a podotkneš hlasem vážným, monotónním: „Je to divné, jak tragika bývá lidskému blahu blízka! Co člověk čte téměř denně smutných dějů, které se přihodily zrovna mladomanželům!“ A vypravuješ něco, co jsi vyčetl včera z novin. — Nebo přichází řeč teď na Succiho, Tannera a jiné virtuosy v hladovění. „Inu — příroda tvoří potraviny, my lidé tvoříme půst,“ prohodíš duchaplně, ale jen tak, jako by tě byla napadla zrovna teprve teď ta myšlenka krásná. Zkrátka: *trochu* se připravit doma!

Často se stává bohužel v českých společnostech také, že přijde řeč na umění, divadlo, hudbu, literaturu a podobné vyšší prý věci. Jen prosím tě, nemlč! Mluv *vždycky* s sebou, ne mnoho třeba, ale mluv! Neboj se, rozumět těm věcem nemusíš, jen když máš duchapřítomnost, takt. Měj vždycky nějaký pěkný úsudek v kapse a v případném okamžiku jej vyndeš na odív. Nikdy se nepřiznej: „Tomuhle nerozumím,“ buď *vždycky* „znalcem“. Nejsnadněji lze býti znalcem hudby. Znalec hudby nemluvívá obyčejně pranic, „neumívá se vyjádřit“, a lidé se mu proto i smějou; řekneš-li tedy přece někdy něco, řekni nanejvyš: „Když já nevím, jak bych to prones!“ Děje-li se ale produkce jakás, usedni někam, kde tě může každý vidět, natáhni nohy, skloň hlavu stranou, usmívej se jako „tichý blázen“, najednou sebou škubni, rozhlídni se blaženě po ostatních, a když je konec, zaaplauduj, ale jen krátce, zcela krátce, jako bys pospíchal, abys mohl sousedovi o té skladbě něco říci. Neřekneš mu ovšem ani slova.

Hůř je s malířstvím. Ale poněvadž mu nerozumějí také jiní, skončí řeč zpravidla brzy, a není nebezpečí tedy tak velké. Dobře učiníš, když si připravíš tak nějaké prohůzky krátké. „Já povídám: co Vrchlický na papíře, to Brožík na plátně“ — nebo: „Ano, Chitussi a Heyduk, ti rozumějí přirozenému, českému tónu!“ — nebo tak něco. Takové přirovnání je sice náramná hloupost, ale — kdopak to pozoruje!

O literatuře — no, o té dovedeš mluvit beztoho asi dobře. Jenom se vyhýbej rozmlouvat o věcech nejnovějších, vždyť bys je musil sice věru také číst, a tím se netrap! Řekni: „Když je toho tolik, že člověk nestačí!“ O věcech alespoň dvě neděle starých mluv ale už směle. Upozorňuju tě však, že je dobře rozhodnout se hned doma, jsi-li „přítel“ nebo „nepřítel“ té literatury české. Jsi-li pro dnes nepřítelem její, buď důsledný, rozhorlený. „Není žádná českost v té naší literatuře české!“ — „Nic nevnika z ní do lidu!“ — „Naši spisovatelé nemají dost citu pro otázky, které hýbají dobou!“ — to jsou věty, o nichž se dá mluvit celou hodinu. Neboj se však té hodiny, žádný posluchač to nevydrží tak dlouho! Dvě minuty — nejdýl!

Jsi-li ale přítel, mluv tónem klidným, laskavým, však také spravedlivým. Pamatuj si říkadla: „A. se mi stává teď příliš subjektivní.“ — „Nezabíhá B. už do manýry? Co říkáte? Mne to u něho bolí.“ — „Když ale C. píše tak mnoho — tak mnoho!“ — „Což o to: ostrou charakteristiku D. má; uvidíme, stane-li se zcela svým!“ — „Roztomilý člověk, tenhle E.! Všude u něho je jiskra!“ Atd. Upozorňuju tě, že pranic na tom nezáleží, když si to trochu spleteš, o E. řekneš to, co by se hodilo na D., a o B., co by se mohlo přišít na A-ova záda; vždyť u nás o tom beztoho nepřemýšlí nikdo! —

Je-li ale více mladých *děvočat* při tom, pamatuj si: ať se mluví o literatuře nebo hudbě, o divadle nebo malbě, o škandálech nebo kytkách, o čem zkrátka chce, nezdrž se u žádné věci dlouho a vždycky po nějaké čtvrthodince prohoď polohlasně nebo nahlas: „Copak se dnes nebude tančit?“ A uvidíš: budeš člověk nejen slušný, nýbrž i zajímavý, a společník dobrý a muž vskutku příjemný, a budeš vůbec všechno, co jen na světě budeš chtít!

Vyber si tedy z pozvánek na zítřek (zítra je neděle), která se ti hodí nejlíp, vykartáčuj si kabát, vypucuj si boty, přičisni hlavu a jdi se bavit a dát se chválit — ty jinochu vpravdě český, naděje naše, chloubu národa!